

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

گزارش بررسی مطالعات موجود راجع به کارت بازرگانی

گزارش پشتیبان شماره ۸

طرح تدوین سند سیاست تجاری ایران

مجری: صادق ضیاء بیگدلی

مهرماه ۱۳۹۷

گزارش بررسی مطالعات موجود راجع به کارت بازرگانی

۱- **تعریف:** بر اساس قوانین جاری کشور، کارت بازرگانی مجوزی است که دارنده‌ی آن، اعم از شخص حقیقی و حقوقی، می‌تواند اقدام به تجارت در عرصه‌ی واردات و صادرات کالا کند. این تجارت از ثبت سفارش و ترخیص کالا تا واردات از مناطق آزاد، حق‌العمل‌کاری در گمرک و صادرات کالاهای مجاز را در برمی‌گیرد.

۲- **تاریخچه:** سابقه کارت بازرگانی به تصویب قانون تشویق صادرات و صدور پروانه بازرگانی (۱۳۳۱/۱۰/۱) و سپس تصویب متمم این قانون در تاریخ ۱۳۳۳/۱/۸ بازمی‌گردد. طبق ماده‌ی ۶ این قانون، «اشخاصی که در ایران اشتغال به امور بازرگانی داشته و بخواهند از مزایای این قانون استفاده کنند، مکلفند مقررات زیر را رعایت کنند: الف) نام و مشخصات خود را در دفتر اداره ثبت اسناد وزارت دادگستری به ثبت رسانده و دارای دفاتر پلمپه شوند. ب) با اخذ گواهینامه اداره ثبت دایر بر ثبت نام و پلمپ کردن دفاتر تجاری به اتاق بازرگانی حوزه خود مراجعه و پس از پرداخت حق عضویت، ورقه عضویت اتاق بازرگانی را دریافت دارند. اتاق‌های بازرگانی مکلفند شرکت‌ها و بازرگانانی را که تکالیف فوق را انجام داده باشند، به وزارت اقتصاد ملی یا نمایندگان وزارت اقتصاد ملی در شهرستان معرفی نمایند. وزارت مزبور و یا نمایندگان آن باید بدون هیچ گونه تشریفات کارت بازرگانی برای آنان صادر نمایند». طبق این قانون، تنها آن دسته متقاضیان انجام امور بازرگانی که خواستار برخورداری از مزایای قانون تشویق صادرات و تولید بودند، ملزم به دریافت کارت می‌شدند. با این حال، انجام صادرات بدون کارت ممکن نبود. ساماندهی بخش تجارت خارجی به لحاظ ثبت اطلاعات صادرکنندگان و واردکنندگان نیز کارکرد اصلی این کارت‌ها بود.^۱

طبق تبصره‌ی ۱ ماده‌ی ۱۸ آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون تشویق صادرات و تولید مصوب ۱۳۳۴، «صدور پروانه ورود یا ترخیص کالاهای بازرگانی از گمرک یا گشایش اعتبار برای سفارش کالا منوط به داشتن کارت بازرگانی می‌باشد». بدین ترتیب، دارا بودن کارت بازرگانی هم برای صادرات هم برای واردات، اجباری شد.^۲ بعد از انقلاب اسلامی نیز در ماده‌ی ۲ قانون مقررات و صادرات در سال ۱۳۶۶ به الزامی بودن کارت بازرگانی در امر صادرات و واردات تصریح شد. قانون مقررات صادرات و واردات ایران مصوب ۱۳۷۲ نیز با تغییراتی همین مطلب را بیان داشته که تا به امروز مجری است. طبق ماده‌ی ۳ این قانون، «مبادرت به امر صادرات و واردات

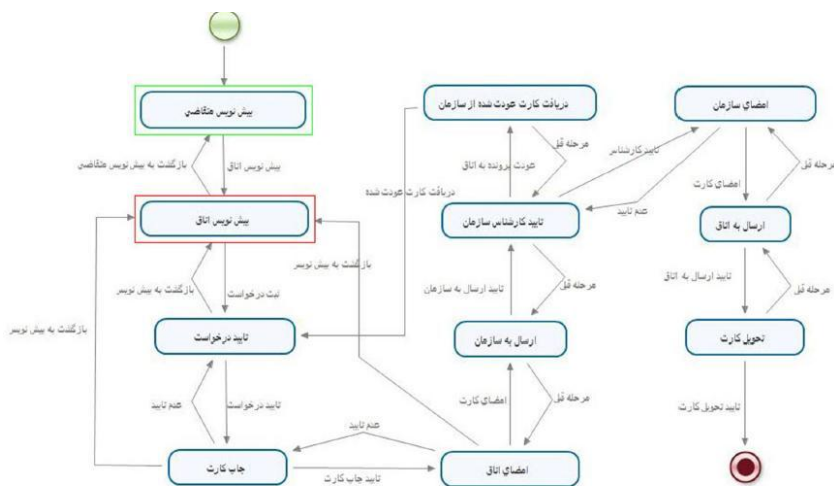
^۱ شفیع، افسانه، ارزیابی اثربخشی کارت بازرگانی و بررسی مکانیزم و بررسی تعیین صلاحیت دارندگان آن، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بی‌تا، ص ۴.

^۲ همان، ص ۵.

کالا به صورت تجاری مستلزم داشتن کارت بازرگانی است که توسط اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران صادر و به تأیید وزارت بازرگانی می‌رسد»^۳.

۳- فرآیند صدور کارت، مدارک مورد نیاز و معیارهای احراز صلاحیت:

متقاضیان کارت بازرگانی می‌بایست ابتدا در سامانه‌ی صدور کارت بازرگانی ثبت نام نموده و به تکمیل اطلاعات لازم اقدام نمایند. در این سامانه می‌بایست تصویر فیش‌های پرداختی، گواهی‌های مورد نیاز شامل عدم سوء پیشینه، امور مالیاتی، امور گمرک، گواهی امضا و نیز سایر مدارک مورد نیاز برای صدور کارت بازرگانی بارگذاری شوند. سپس، در مرحله‌ی مراجعه‌ی حضوری تمام گواهی‌ها و مدارک به رویت کارشناسان اتاق بازرگانی رسانیده و برابر اصل می‌شوند. گام بعدی حضور در کلاس‌های آموزشی است. در نهایت، کارشناسان با بررسی مدارک و احراز صلاحیت متقاضی، به درخواست وی پاسخ می‌دهند^۴. جریان اداری این بررسی کارشناسی طبق نمودار زیر^۵ است.

۳-۱- مدارک مورد نیاز جهت تشکیل پرونده صدور کارت عضویت و بازرگانی اشخاص حقوقی^۶:

³ <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/92307>, last visited: 24/5/2017

^۴ موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی بخش صنعت، معدن و تجارت «کارت بازرگانی»، تهران: شهریور ۱۳۹۳، صص ۱۲-۱۴.

^۵ نمودار برگرفته از: موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی بخش صنعت، معدن و تجارت «کارت بازرگانی»، تهران: شهریور ۱۳۹۳، ص ۱۴.

^۶ مندرج در سایت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران به آدرس: http://tccim.ir/Images/Docs/Bazargani_Hoghooghi_Sodour_۹۴_۲.pdf, last visited: 24/5/2017.

مهم‌ترین مدارکی که از اشخاص حقوقی مطالبه می‌شود، از این قرارند:

۱. اصل اظهارنامه‌ی ثبت‌نام در دفاتر بازرگانی که به گواهی اداره‌ی ثبت شرکت‌ها رسیده باشد؛

۲. اصل گواهی پلمپ دفاتر از اداره‌ی ثبت شرکت‌ها؛

۳. در خصوص شرکت‌های با مسئولیت محدود ارائه‌ی یک برگ کپی تقاضانامه ثبت شرکت‌های داخلی و شرکت‌نامه‌ی رسمی که ممه‌ور به اداره‌ی ثبت شرکت‌ها باشد الزامی است. در خصوص شرکت‌های سهامی خاص و عام ارائه‌ی یک برگ کپی اظهارنامه‌ی ثبت شرکت‌های سهامی خاص یا عام که ممه‌ور به مهر اداره‌ی ثبت شرکت‌ها باشد الزامی است؛

۴. اصل گواهی عدم سوء‌پیشینه مدیر عامل؛

۵. اصل گواهی موضوع ماده ۱۸۶ ق.م.م مربوط به آخرین سال عملکرد مبنی بر بلامانع بودن صدور کارت بازرگانی در سال جاری به آدرس دفتر مرکزی شرکت؛

۶. روزنامه‌ی رسمی تاسیس و کلیه تغییرات شرکت تا این تاریخ، موضوع فعالیت شرکت بایستی در راستای صادرات و واردات کالا باشد؛

۷. اصل گواهی بانک مبنی بر تایید حساب جاری و حسن اعتبار بانکی به نام متقاضی با مهر و امضای رئیس شعبه؛

۸. ارائه‌ی یکی از مدارک مالکیت ذیل:

الف: اصل سند مالکیت شش دانگ به نام شرکت به آدرس دفتر مرکزی؛

ب: اصل اجاره‌نامه محضری معتبر به نام شرکت برای محل کار و به آدرس دفتر مرکزی؛

ج: اصل اجاره‌نامه بنگاه املاک دارای کد رهگیری و هولوگرام به نام شرکت برای محل کار و به آدرس دفتر مرکزی.

۳-۲- مدارک مورد نیاز جهت تشکیل پرونده صدور کارت عضویت و بازرگانی اشخاص حقیقی^۷:

^۷ مندرج در سایت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران به آدرس:

http://tccim.ir/Images/Docs/Bazargani_Haghighi_Sodour_94_2.pdf, last visited: 24/5/2017.

مهم‌ترین مدارکی که از اشخاص حقیقی مطالبه می‌شود، از این قرارند:

۱. اصل اظهارنامه‌ی ثبت‌نام در دفاتر بازرگانی که به گواهی اداره‌ی ثبت شرکت‌ها رسیده باشد و اصل گواهی پلمپ دفاتر از اداره ثبت شرکت‌ها؛
۲. اصل گواهی عدم سوء پیشینه که از زمان صدور آن ۶ ماه بیشتر نگذشته باشد؛
۳. اصل مفصلا حساب مالیاتی موضوع ۱۸۶ قانون مالیات‌های مستقیم مبنی بر بلامانع بودن صدور کارت بازرگانی؛
۴. اصل گواهی بانک مبنی بر تایید حساب جاری و حسن اعتبار بانکی به نام متقاضی؛
۵. ارائه‌ی یکی از مدارک ذیل:

الف: اصل و کپی سند مالکیت شش دانگ به نام متقاضی به آدرس دفتر کار (آدرس اظهارنامه)؛

ب: اصل و کپی اجاره نامه محضری معتبر به نام متقاضی، برای محل کار و به آدرس دفتر کار (آدرس اظهارنامه)؛

ج: اصل و کپی سند مالکیت به نام غیر و اصل و کپی اجاره‌نامه‌ی عادی به نام متقاضی برای محل کار و به آدرس دفتر کار (آدرس اظهارنامه) با امضای دو شاهد ذیل آن؛

۶. ارائه‌ی اصل و کپی مدرک تولیدی معتبر از یکی از وزارتخانه‌های تولیدی برای واحدهای تولیدی (صنوف تولیدی دارای پروانه‌ی کسب مشمول این بند نمی‌گردند).

۳-۳- مقایسه شرایط صدور و تمدید کارت بازرگانی در آیین نامه قدیم و اصلاحیه سال ۱۳۸۹:

تصویب‌نامه‌ی وزیران عضو کمیسیون اقتصاد در مورد جایگزینی متون جدید بندهای (۲) و (۳) ماده (۱۰) آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۸۹/۰۶/۰۱^۸، تغییراتی را در خصوص شرایط صدور و تمدید کارت بازرگانی نسبت به آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۳^۹ ایجاد نموده است که به طور خلاصه از این قرار هستند:

۱. در آیین‌نامه‌ی سابق، مدت خاصی برای اعتبار کارت تعیین نشده بود اما در اصلاحات جدید، کارت بازرگانی برای مدت یک تا پنج سال قابل صدور است. در حال حاضر، کارت‌های پنج‌ساله برای واحدهای تولیدی و کارت‌های یک‌ساله برای تجار و اشخاص حقیقی صادر می‌شود و این اعتبار

^۸ <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/۷۸۲۵۷۰>

^۹ <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/115224>

- محدود، یکی از انتقادات بازرگانان و نواقص کارت بازرگانی است^{۱۰} و در مطالعه تطبیقی این پژوهش نیز، محدودیت زمانی خاصی برای شناسایی بازرگانان در کشورهای مورد مطالعه دیده نشده است.
۲. صدور کارت در اصلاحات جدید، برای رشته‌های خاص فعالیت میسر خواهد بود اما این محدودیت در آیین‌نامه قبلی وجود نداشت. فهرست رشته‌های فعالیت خاص قابل درج در کارت بازرگانی توسط وزارت بازرگانی با هماهنگی اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن ایران و تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌گردد.
۳. در آیین‌نامه قبلی حداقل سن برای خانم‌ها، ۱۸ سال تمام و برای آقایان اخذ کارت پایان خدمت تعیین شده بود که عملاً به میزان حداقل دو سال، به شرط سن برای آقایان افزوده می‌شد. در آیین‌نامه جدید، این سن بدون تفکیک بین جنسیت متقاضی، ۲۳ سال تعیین شده است و شرط کارت پایان خدمت همچنان وجود دارد. این شرط نیز محدودیت‌های اخذ کارت را افزایش داده است. با این حال، صدور کارت بازرگانی برای دارندگان برگ معافیت موقت از خدمت سربازی در مدت اعتبار برگ معافیت موقت فراهم شده است.
۴. حداقل تحصیلات دیپلم متوسطه هم محدودیتی است که در اصلاحات جدید، برای صدور کارت بازرگانی در نظر گرفته شده و قبلاً وجود نداشته است.
۵. در گذشته شرط داشتن حساب جاری و اخذ گواهی خوش‌حسابی برای اخذ کارت ضروری بود و در اصلاحات جدید، داشتن حساب جاری و گواهی نداشتن سابقه چک برگشتی در سیستم بانکی شرط است که صرف نظر از تفاوت مفهومی این دو، قدر متیقن خوش‌حسابی همواره عدم سابقه چک برگشتی بوده است. این شرط همواره با انتقاد مطرح بوده است؛ زیرا هر تاجری حتی تجار باسابقه ممکن است چک برگشتی داشته باشند و این شرط فایده عملی خاصی مخصوصاً در شرایط کنونی اقتصادی ندارد.
۶. در آیین‌نامه قبلی، شرکت‌های تعاونی می‌توانستند کارت بازرگانی را هم از اتاق بازرگانی دریافت نمایند هم از اتاق تعاون. در این آیین‌نامه جدید، اتحادیه‌های تعاونی هم افزون بر شرکت‌های تعاونی می‌توانند تقاضای کارت بازرگانی بنمایند اما صدور کارت برای این شرکت‌ها فقط از طریق اتاق بازرگانی میسر خواهد بود و صلاحیت صدور کار بازرگانی از اتاق تعاون سلب شده است. این بند در ایجاد وحدت رویه و جلوگیری از تبعیض در صدور کارت بازرگانی که بعضاً مورد انتقاد گرفته است، مفید خواهد بود.
۷. داشتن گواهی حضور و موفقیت در دوره‌های توجیهی نیز از شرایط جدید اخذ کارت بازرگانی است. دستورالعمل دوره‌های آموزشی توجیهی شامل سرفصل‌های آموزشی، میزان ساعات آموزش و

¹⁰ <http://www.isna.ir/news/94040703774>

- چگونگی صدور گواهی حضور در دوره‌ها و سایر شرایط، متناسب با فناوری‌های جدید به گونه‌ای که در نهایت سازمان توسعه تجارت ایران صلاحیت متقاضی مبنی بر اخذ کارت بازرگانی را تأیید کند، براساس تفاهم‌نامه‌ای خواهد بود که توسط وزارت بازرگانی (سازمان توسعه تجارت ایران) و اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن ایران و تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران تدوین و ارایه می‌گردد. این شرط با وجود این که در ظاهر به افزایش صلاحیت کمک می‌کند، اما علاوه بر این که محدودیت تجارت را افزایش می‌دهد، در عمل و بنا به اظهارات بازرگانان، کارایی لازم را نداشته است.
۸. در آیین‌نامه قبلی، صراحتی در خصوص صدور کارت بازرگانی به نام خود شرکت وجود نداشت و کارت به نام مدیر شرکت صادر می‌شد و ایرادات جدی به وجود می‌آورد اما در اصلاحات جدید، به این امر تصریح شده و مشکلات پیشین مرتفع شده است.
۹. شرط داشتن سه سال سابقه فعالیت تجاری یا تولیدی به تأیید دو نفر از دارندگان کارت بازرگانی یا ارائه‌ی مدرک دانشگاهی یا داشتن مجوز تولید از یکی از وزارتخانه‌های تولیدی در آیین‌نامه پیشین آمده بود و در اصلاحات سال ۱۳۸۹ حذف شد که اقدام مناسبی برای کاهش محدودیت‌ها بوده است. یکی از انتقاداتی که به شرط سابق وارد می‌شد، این بود که وقتی تجار مکلف به تنظیم دفاتر قانونی و تشکیل پرونده مالیاتی و ثبت نام تجاری هستند و از طریق این مراجع به راحتی می‌توان تاجر بودن شخص را احراز نمود، چه نیازی به افزایش هزینه و پیچیده نمودن فرآیند صدور کارت از طریق دو بازرگان دیگر است و اساساً با چه معیاری تشخیص دو نفر غیرمتخصص باید ملاک عمل برای صدور کارت قرار بگیرد؟^{۱۱} همچنین، نوع مدرک دانشگاهی مشخص نبود و صرف ارائه‌ی مجوز تولیدی به معنای تخصص و صلاحیت فعالیت در تجارت خارجی نیست و این مساله با هدف تشخیص لیاقت و توانایی لزوماً همبستگی نداشت.
۱۰. برای تمدید کارت بازرگانی، ارائه آخرین تغییرات شخص حقوقی در روزنامه رسمی لازم بود و در اصلاحات جدید، ثبت نام در دفتر ثبت تجاری برای اشخاص حقیقی افزوده شده است که برای مقاصد آماری و ثبت رسمی فعالان تجاری مفید است.

۳-۴- شاخص‌های احراز صلاحیت و اهلیت حرفه‌ای متقاضیان صدور کارت بازرگانی^{۱۲} (بر اساس

بخشنامه‌ی ۶۰/۹۰/۷۸۳ مورخه ۹۴/۴/۱۶ وزیر صنعت، معدن و تجارت):

^{۱۱} حسن پور، محمد صادق و همکاران، کارت بازرگانی شرایط صدور، آثار و الزامات آن، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران: ۱۳۸۴، صص ۳۸-۴۲.

^{۱۲} مندرج در سایت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران به آدرس:

<http://www.tccim.ir/annboard.aspx?id=1862>, last visited: 24/5/2017.

۱. برای اشخاص حقوقی در حساب جاری حداقل ۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال موجودی و برای اشخاص حقیقی ۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال موجودی به عنوان شرط لازم.
۲. اسناد معتبر (روزنامه‌ی رسمی یا حکم کارگزینی و یا لیست تامین اجتماعی) مبنی بر تجربه‌ی فعالیت در بنگاه‌های صادراتی، وارداتی و تولیدی به عنوان عضو هیات مدیره، مدیر عامل، مدیر بازرگانی (داخلی - خارجی)، مدیرفروش، کارشناس امور بازرگانی، مدیر امور حقوقی، در شرکت‌های دارای عضویت معتبر اتاق تهران به عنوان یکی از شرایط کافی.
۳. ارائه‌ی پروانه‌ی بهره‌برداری، جواز تاسیس، کارت شناسایی کارگاه، پروانه‌ی فعالیت صنعتی، کشاورزی، معدنی، خدمات فنی مهندسی، خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات از مراجع ذیربط.
۴. برخورداری از حساب بانکی جاری با گردش مالی حداقل ۲ میلیارد ریال به مدت یک‌سال متعلق به یکی از اعضای هیات مدیره یا مدیر عامل به عنوان یکی از شرایط کافی.
۵. دارا بودن سند مالکیت محل قانونی به نام متقاضی یا اعضای هیات مدیره‌ی شخص حقوقی و نیز شخص حقیقی داوطلب دریافت کارت بازرگانی.
۶. حداقل ۶ ماه سابقه‌ی عضویت در اتاق تهران و نیز شرکت در دوره‌های آموزشی اتاق تهران به عنوان یکی از شرایط کافی.
۷. اثبات عملکرد اقتصادی با ارائه‌ی مدارکی نظیر: گزارش فصلی فروش یا اوراق تشخیص مالیاتی یا آراء هیات‌های حل اختلاف مالیاتی یا تامین اجتماعی از سوی اعضای هیات مدیره یا مدیر عامل شرکت و یا شخص حقیقی داوطلب دریافت کارت بازرگانی پس از تائید مدیریت امور مالی اتاق تهران به عنوان یکی از شرایط کافی.
۸. دارا بودن سابقه‌ی خدمت برای اشخاص حقیقی یا مدیران عامل اشخاص حقوقی متقاضی دریافت کارت بازرگانی که دارای حداقل ۳ سال سابقه‌ی کار در ادارات تابعه‌ی سازمان امور مالیاتی و گمرک ایران تحت عنوان کارشناس با تائید مدیریت عضویت اتاق تهران و نماینده سازمان صنعت، معدن و تجارت استان به عنوان یکی از شرایط کافی.

۴- اهداف، کارکردها و مزایای کارت بازرگانی:

هدف اولیه از صدور کارت‌های بازرگانی، ساماندهی حوزه‌ی بازرگانی خارجی بوده است. با ذکر این نکته که در هیچ متن قانونی، به اهداف و کارکردهای کارت بازرگانی تصریح نشده، باید گفت که در تمام مطالعات موجود، این اهداف و مزایا برای کارت بازرگانی برشمرده شده است:

۱. شناسایی فعالان بازرگانی خارجی؛
۲. بررسی لیاقت و توانایی فعالیت در تجارت خارجی؛

۳. هدفمند شدن ارائه‌ی تسهیلات و کمک‌ها و ایجاد امکان برنامه‌ریزی.

۵- معایب و چالش‌ها (توصیف و نقد وضع موجود):

با وجود مزایای مذکور، تمام مطالعات موجود و نیز فعالان حوزه‌ی تجارت خارجی بر این مسأله اتفاق نظر دارند که وضعیت کنونی صدور و استفاده از کارت‌های بازرگانی با مشکلات و سوءاستفاده‌هایی همراه بوده که تا حدودی مانع نیل به اهداف فوق گردیده است و ضرورت بازنگری و اصلاح مقررات موجود را ایجاب می‌نماید. مهم‌ترین انتقادات مطرح‌شده، ذیلاً مورد بررسی قرار می‌گیرند:

۵-۱- کارت‌های یک‌بار مصرف:

یکی از بزرگترین مشکلات موجود^{۱۳}، فروش یا اجاره دادن کارت‌ها و سوءاستفاده از اشخاص فاقد اطلاع است که عمدتاً با نیت فرار مالیاتی انجام می‌شود^{۱۴}.

منتقدان، مهم‌ترین عیب سیستم کارت بازرگانی را منسوخ بودن این رویه در دنیا می‌دانند و این که عمده کشورها با این ماهیت محدودکننده از کارت بازرگانی استفاده نمی‌کنند. سایر کشورها تنها مجوزهایی برای شناسایی فعالان تجارت خارجی صادر می‌نمایند^{۱۵}. طبق نظر این گروه، در سایر کشورها توانایی شرکت‌هایی که در اساس‌نامه‌ی آن‌ها به فعالیت‌های بازرگانی اشاره شده است و قصد ورود به بازار جهانی را دارند، مورد بررسی قرار می‌گیرد و از این طریق، این بررسی را می‌توان یک‌مرحله‌ای کرد و در مراحل مختلف برای بررسی صلاحیت اقدام نکرد که کاری چندین بار تکرار شود.

۵-۲- انحراف در کارکرد کارت در شناسایی بازرگانان:

مسأله‌ی دیگری که موجب گسترش کارت‌های بلااستفاده، آمار نادرست از تعداد بازرگانان واقعی و عدم امکان برنامه‌ریزی مناسب برای این حوزه شده است، برداشت نادرست از قانون است که اداره‌ی ثبت شرکت‌ها، ثبت علامت تجاری دارای حروف لاتین را منوط به ارائه‌ی کارت بازرگانی کرده است. طبق ماده‌ی ۸ آیین‌نامه‌ی قانون ممنوعیت به کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه مصوب ۱۳۷۸ هیئت وزیران، تنها برای کالاهایی می‌توان اقدام به ثبت علامت با حروف لاتین نمود که در داخل کشور توزیع نشوند. اداره‌ی ثبت

^{۱۳} این مشکل به قدری جدی بوده است که در تصویب‌نامه‌ی وزیران عضو کمیسیون اقتصاد در مورد جایگزینی متون جدید بندهای (۲) و (۳) ماده (۱۰) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۸۹، تبصره‌های ۳ و ۴ به بند سوم ماده‌ی ۱۰ افزوده شدند:

«تبصره ۳- هر شخص حقیقی یا حقوقی فقط می‌تواند یک فقره کارت بازرگانی داشته باشد.

تبصره ۴- دارندگان کارت بازرگانی حق واگذاری آن به غیر برای استفاده از مزایای کارت بازرگانی را ندارند».

^{۱۴} فتح الله، مهدی، ضرورت بازمهندسی ساختار کارت‌های بازرگانی، قابل دسترسی در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4562>، تاریخ آخرین مراجعه: ۱۳۹۵/۱۲/۲۵.

^{۱۵} <http://www.iranjib.ir/shownews/23726> , last visited: 06/21/2017.

علائم تجاری با برداشتی نادرست، ارائه‌ی کارت بازرگانی را برای ثبت علائم دارای حروف لاتین ضروری دانسته است که نه تنها کاملاً غیرمرتبط با متن مذکور است، عملاً کارایی ندارد و صرف داشتن کارت لزوماً به معنای صادر کردن کالا نیست و نیز، ممکن است صاحب علامت خودش کالا را صادر نکند و از طریق بازرگان دیگری اقدام نماید. بنابراین، توصیه می‌شود که از راهکارها و تضامین دیگری برای صدور کالاهای دارای این گونه علائم بهره برد^{۱۶}.

۵-۳- ایرادات مربوط به فرآیند صدور و تمدید کارت بازرگانی:

۵-۳-۱- الزامی بودن ارائه‌ی مفصاحساب مالیاتی و نیز تأمین اجتماعی در مرحله‌ی صدور و تمدید کارت‌های بازرگانی:

طبق ماده ۱۸۶ قانون مالیات‌های مستقیم «صدور یا تجدید یا تمدید کارت بازرگانی و پروانه کسب یا کار اشخاص حقیقی یا حقوقی از طرف مراجع صلاحیت‌دار، منوط به ارائه گواهی از اداره امور مالیاتی ذیربط مبنی بر پرداخت یا ترتیب پرداخت بدهی مالیاتی قطعی شده می‌باشد و در صورت عدم رعایت این حکم، مسئولان امر نسبت به پرداخت مالیات‌های مزبور با مؤدی مسئولیت تضامنی خواهند داشت^{۱۷}».

طبق ماده ۳۷ قانون تأمین اجتماعی نیز «...وزارتخانه‌ها و موسسات و شرکت‌های دولتی، همچنین شهرداری‌ها و اتاق‌های اصناف و سایر مراجع ذیربط مکلفند در موقع تقاضای تجدید پروانه کسب یا هر نوع فعالیت دیگر مفصاحساب پرداخت حق بیمه را از متقاضی مطالبه نمایند. در هر حال، تجدید پروانه کسب موکول به ارائه مفصاحساب پرداخت حق بیمه می‌باشد^{۱۸}».

به اعتقاد صاحب‌نظران، کارت بازرگانی تنها یک مجوز ورود به عرصه‌ی تجارت خارجی است و نباید کارایی آن را با آن به عنوان ابزار و ضمانت‌اجرائی برای مالیات و حق بیمه تأمین اجتماعی کاهش داد^{۱۹}.

در کنار انگیزه‌های فرار مالیاتی، رفتار نادرست برخی مامورین مالیاتی (علی‌الراس کردن محاسبه‌ی مالیات به نحو نامعقول و از بین بردن سود بازرگانان)، عملکرد نادرست تأمین اجتماعی (صدور صورتحساب به طور علی‌الحساب- اما مراجعه‌ی بعدی سازمان برای دریافت حق بیمه‌ی بیشتر علی‌رغم این که حق بیمه‌ی کارکنان کاملاً پرداخت شده است) و عملکرد نادرست گمرک (مراجعه‌ی بعدی گمرک برای حقوق گمرکی

^{۱۶} فتاحی، پرویز، الزام به داشتن کارت بازرگانی برای ثبت علامت تجاری تفسیر نادرست از قانون است، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۴، مندرج در سایت: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5995>، تاریخ آخرین مراجعه به سایت: ۱۳۹۵/۱۲/۲۵.

^{۱۷} <http://rc.mails.ir/fa/law/show/۹۳۵۶۴۳>

^{۱۸} <http://www.tamin.ir/News/item/1727/2/1727.html>

^{۱۹} موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی بخش صنعت، معدن و تجارت «کارت بازرگانی»، تهران: شهریور ۱۳۹۳، صص ۳۰-۳۲.

بیشتر با این ادعا که ارزیابی اولیه‌ی قیمت پایین بوده است) نیز عامل دیگری است که حتی بازرگانان دارای حسن نیت را هم به سمت استفاده از کارت‌های اجاره‌ای سوق می‌دهد.^{۲۰} همچنین، در صورت وجود بدهی مالیاتی که حتی مساله‌ی فرار مالیاتی نیز مطرح نیست، مفاصاحساب مالیاتی برای فرد صادر نمی‌شود و با عدم تمدید کارت بازرگانی و ناتوانی در ادامه فعالیت اقتصادی، مشکلات مالی واحدهای تجاری وخیم‌تر می‌شود. حتی در صورتی که نه قصد فرار مالیاتی وجود دارد و نه بدهی مالیاتی، فرآیند طولانی بررسی پرونده‌های مالیاتی و تامین اجتماعی که چندین ماه زمان می‌برد، عملاً موجب می‌شود که مفاصاحساب صادر نشود و امکان تمدید کارت بازرگانی وجود نداشته باشد و برای بازرگانان چاره‌ای به جز استفاده از کارت‌های اجاره‌ای باقی نماند.^{۲۱}

مساله‌ی دیگری که در سال‌های اخیر بر وخامت این معضل افزوده و مانع جدیدی برای استفاده از کارت‌های بازرگانی ایجاد نموده، بخشنامه‌ی ۱۹۵۳/۲۰۰ مورخ ۱۳۹۱/۲/۵ سازمان امور مالیاتی (با عنوان صدور مفاصاحساب مالیاتی جهت ابطال کارت بازرگانی) است که ادارات کل امور مالیاتی را مکلف ساخته در صورت استعلام از طرف مراجع ذیصلاح، در خصوص ابطال کارت بازرگانی، همانند استعلام مربوط به صدور، تمدید یا تجدید آن، نسبت به محاسبه و وصول بدهی‌های مالیاتی مؤدی و صدور مفاصاحساب مالیاتی اقدام نمایند. «این بخشنامه بدین جهت تصویب شده است که با توجه به انواع تعهدات مالیاتی که واردکنندگان یا صادرکنندگان در قبال سازمان امور مالیاتی، برخی افراد پس از سپری شدن مدت اعتبار کارت بازرگانی، به منظور پرهیز از پرداخت بدهی‌های مالیاتی از تمدید کارت اجتناب نموده و با درخواست ابطال کارت بازرگانی، مجدداً در استان‌های دیگر یا همان استان به عنوان شخص حقیقی یا حقوقی دیگر مبادرت به اخذ کارت بازرگانی می‌نمایند».^{۲۲}

۵-۳-۲- داشتن محل کسب متناسب با رشته‌ی فعالیت، اعم از ملک یا استیجاری:

در خصوص این شرط، تفسیرهای متعارضی وجود دارد و در اتاق‌های بازرگانی استان‌های مختلف بعضاً سند مسکونی یا اجاره‌نامه‌ی عادی پذیرفته می‌شود و بعضاً اجاره‌نامه‌ی رسمی به انضمام ضمانت‌نامه‌ی موجر مبنی بر اجازه‌ی استفاده تجاری لازم دانسته شده است که همگی موجب تشمت رویه و نیز افزایش هزینه‌ی

^{۲۰} ذوالفقاری، امیر احمد، لزوم اصلاح سیستم کارت بازرگانی، اسفند ۱۳۹۴، قابل دسترس در:

<http://gptt.ir/%D8%A2%D8%B3%DB%8C%D8%A8-%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%DB%8C-%D9%88%D8%B6%D8%B9%DB%8C%D8%AA-%DA%A9%D9%86%D9%88%D9%86%DB%8C-%D8%B5%D8%AF%D9%88%D8%B1-%DA%A9%D8%A7%D8%B1%D8%AA%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C/>, last visited: 03/16/2017.

^{۲۱} پیشین، ص ۲۵.

^{۲۲} شفیعی، افسانه، آقاجانی، زهرا و حیدری، حسن، بازمهندسی ساختار بازار کارت‌های بازرگانی: ضرورت‌ها و راهکارها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بی‌تا، ص ۱۰.

اجاره‌ی محل و مذاکره انعقاد قرارداد اجاره می‌شود.^{۲۳} اما مطلب مهم‌تر این است که بر خلاف تجارت داخلی، در تجارت خارجی چه بسا برای فعالیت هیچ نیازی به مکان کسب وجود نداشته باشد و از خدمات انبارداری برای جابجایی و نگهداری کالا استفاده شود و یا با بهره‌گیری از خدمات تجارت الکترونیک اساساً نیازی به تملک یا اجاره‌ی مکان کسب وجود نداشته باشد. با این حال، اگر هدف شناسایی اقامتگاه تاجر باشد، راه‌های دیگری مثل دفتر ثبت نام تجاری وجود دارد و نباید مراحل صدور کارت بازرگانی را پیچیده ساخت.^{۲۴}

۵-۳-۳- ارائه‌ی دفاتر قانونی و اظهارنامه‌ی ثبتی: این فرآیندها در مرحله‌ی ثبت شرکت و تشکیل پرونده‌ی مالیاتی طی شده است و نیازی به تکرار آن در فرآیند صدور کارت بازرگانی و طولانی کردن این مرحله نیست.

۶- دلایل مخالفان حذف کارت بازرگانی:

۱- لزوم ایجاد محدودیت در تعداد عرضه کنندگان خدمات بازرگانی خارجی.

۲- حذف کارت موجب افزایش تجارت غیررسمی و غیرشفاف و نهایتاً فرار مالیاتی می‌شود.

۳- پیش‌فرض‌ها و مقدمات حذف این کارت وجود ندارد و برای شفاف‌سازی مباحث مالی، مالیاتی، ارزی و گمرکی تجارت خارجی اقدامی نشده است و مشخص نیست عدم ثبت کالاهای وارداتی چه تبعاتی را برای بازار کشور در پی خواهد داشت (محمد حسین برخوردار، مدیرعامل دخانیات ایران^{۲۵}).

۴- عده‌ای دیگر معتقدند که در شرایطی که اقتصاد آزاد و فضای باز تجاری در کشور حاکم نشده است، صحبت از حذف کارت بازرگانی درست نیست و ضرورتی برای اقتصاد کشور محسوب نمی‌شود. باید به فکر اصلاح رویه‌ها و چگونگی استفاده از کارت بازرگانی باشیم نه حذف آن. برای حذف کارت، شرایط اقتصادی کشور باید کاملاً شفاف باشد و روابط و اقدامات اقتصادی هم قابل پیگیری باشد (مسعود موحدی معاون برنامه ریزی و امور اقتصادی وزارت بازرگانی، مجتبی خسرو تاج قائم مقام وزیر صنعت، معدن و تجارت و محمدرضا دیانی رئیس انجمن تولیدکنندگان لوازم خانگی^{۲۶}).

۵- همچنین، در مخالفت با حذف کارت، بیان شده است که حذف فوری کارت بدون تدارک مقدمات آن، تنها مشکل را بدتر می‌کند. در یک دوره در زمان ریاست‌جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی بعد از اتمام جنگ

^{۲۳} حسن پور، محمد صادق و همکاران، کارت بازرگانی شرایط صدور، آثار و الزامات آن، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران: ۱۳۸۴، ص ۴۴.

^{۲۴} موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی بخش صنعت، معدن و تجارت «کارت بازرگانی»، تهران: شهریور ۱۳۹۳، ص ۲۸.

^{۲۵} <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1395/01/28/1049588>, last visited: 2017/03/15.

^{۲۶} <http://www.iribnews.ir/fa/news/1218725>, last visited: 2017/03/15.

تجربه‌ی حذف کارت بازرگانی را در کشور داشته‌ایم و در آن زمان مشاهده شد که افراد بدون کارت بازرگانی با پرداخت مالیات کالا تجارت می‌کردند، اما بعد از مدتی مسئولین متوجه شدند که در برگ‌سبزه‌ها و مواردی که متمم می‌خورد، نمی‌توانند مالیات را دریافت کنند و چالش‌های دیگری به وجود آمد و همه‌ی این‌ها باعث شد دوباره کارت بازرگانی را احیا کنند. بنابراین، باید کارت بازرگانی با بررسی‌های علمی و راهکارهای جایگزین مناسب حذف شود (محمد لاهوتی رییس هیات‌مدیره‌ی کنفدراسیون صادرات ایران)^{۲۷}.

۷- دلایل موافقان حذف کارت بازرگانی:

۱- افزایش بی‌دلیل هزینه‌های تجارت خارجی، کاهش کارآمدی در اقتصاد، در نتیجه افت شاخص کسب و کار مخصوصاً شاخص تجارت فرامرزی.

۲- عدم وجود کارت بازرگانی به عنوان ابزار محدودکننده حق تجارت و تشخیص صلاحیت برای بازرگانی خارجی در اکثر کشورهای جهان.

۳- در خصوص فرار مالیاتی نیز باید گفت کارت بازرگانی در وضعیت فعلی خود از عوامل آن است^{۲۸} و کارت بازرگانی کمکی به رفع این معضل نمی‌کند.

۴- در دفاع از موضع موافقان حذف کارت بازرگانی می‌توان گفت که قوانین و مقررات فعلی و برداشت‌های نادرست از آن مثل الزام به داشتن کارت برای ثبت علامت، الزام به ارائه‌ی مفصلاً حساب دارایی و تامین اجتماعی و مواردی از این قبیل باعث عدم شفافیت و به وجود آمدن آمارهای نادرست و سوءاستفاده شده است.

۵- لزوم تبدیل کارت بازرگانی به یک مدرک شناسایی بازرگانان خارجی: با توجه به جمیع جهات فوق، پذیرفته شده است که در حال حاضر، ارزش اداری و رسمی کارت بازرگانی با توجه به تشریفات مفصل صدور آن، بیش از یک کارت شناسایی عادی است و برخی پیشنهاد حذف آن را داده‌اند.

رویکرد موافقان حذف کارت بازرگانی بر «تسهیل شرایط دسترسی به کارت‌ها و محول کردن پایداری دارندگان کارت‌ها در بازار به مهارت‌های بازاریابی و استراتژی‌های مناسب رقابت‌مندی اتخاذ شده توسط ایشان [مبتنی است. طرفداران این رویکرد معتقدند] با محول کردن امورات بازرگانان خارجی به دست نامرئی بازار،

²⁷ <http://www.smtnews.ir/trade/domestic-trade/۱۹۰۹۸>, last visited: 2017/03/15.

²⁸ دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی زمینه‌های فرار مالیاتی در ایران با تاکید بر سوءاستفاده از کارت‌های بازرگانی، ۱۳۸۵، مندرج در سایت: <http://rc.majlis.ir/fa/report/show/729148>. تاریخ آخرین مراجعه: ۱۳۹۵/۱۲/۲۵.

تنها فعالان باکیفیت در بازار دوام خواهند داشت و سایرین از بازاری که به سادگی بدان دست یافته‌اند، خارج خواهند شد. با این توصیف، انجام هیچ گونه سخت‌گیری در صدور کارت‌ها معنا نخواهد داشت».^{۲۹}

البته، در پاسخ به این رویکرد گفته شده است که «اولاً، به محدودیت منابع ارزی و شرایط تحریمی حاکم بر اقتصاد توجه ندارد و ثانیاً، تحلیل‌های آن مبتنی بر این فرض است که هیچ یک از دارندگان کارت‌ها انگیزه‌ی سوءاستفاده از این ابزار را ندارند».^{۳۰} در پاسخ به این انتقاد باید گفت که سوءاستفاده از این ابزار مانند سوءاستفاده از هر ابزار دیگری ممکن است وجود داشته باشد اما تجربه سال‌های متمادی و فرارهای مالیاتی زیادی که همچنان موجود است، نشان از عدم کارایی کارت بازرگانی برای جلوگیری از این سوءاستفاده‌ها دارد. استفاده از کارت بازرگانی به عنوان گلوگاه اخذ مالیات - و صرف نظر از اقدامات سلیقه‌ای و علی‌الراس کردن مالیات‌ها، خود به یکی از عوامل تشدید استفاده از کارت‌های اجاره‌ای تبدیل شده است.

۸- پیشنهاد اصلاح کلی فرآیندها:

با این حال، لزوم اصلاح رویه‌ی کنونی صدور کارت بازرگانی مورد اتفاق هر دو گروه (موافقان و مخالفان حذف کارت بازرگانی) است و راهکارهای ذیل از سوی صاحب‌نظران ارائه شده است:

۸-۱- استفاده از کارت هوشمند و به روزرسانی مستمر اطلاعات بازرگانان در سامانه‌هایی مثل ثبت سفارش واردات، جوایز صادراتی، کدینگ گمرک و... از این طریق شفافیت در ساختار بازار صادراتی و وارداتی ایجاد و از سوءاستفاده جلوگیری می‌شود.^{۳۱}

۸-۲- صدور کارت‌های تخصصی:

صدور کارت‌های تخصصی یکی از پیشنهادها برای بهبود فرآیند بوده است.^{۳۲} این امر در اصلاحیه‌ی آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات در سال ۱۳۸۹ پیش‌بینی شد و «به موجب تفاهم‌نامه‌ی منعقد میان روسای اتاق تهران و سازمان توسعه تجارت، مقرر شده است تا صدور کارت‌های بازرگانی کاملاً تخصصی و بر اساس صیغه و سابقه‌ی تاجر صورت گیرد. این تفاهم‌نامه با هدف ضابطه‌مند کردن مسیر ثبت سفارش کالاها منعقد شده است تا از این پس، تاجر اجازه‌ی ثبت سفارش کالا در هر رشته‌ای، خارج از حیطه‌ی فعالیت صادراتی یا وارداتی خود نداشته باشند. البته، برای این که تاجر در این زمینه متضرر نشوند، مقرر شده است که برای هر

^{۲۹} شفیعی، افسانه، آقاجانی، زهرا و حیدری، حسن، بازمهندسی ساختار بازار کارت‌های بازرگانی: ضرورت‌ها و راهکارها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بی‌تا، ص ۱۶.

^{۳۰} همان

^{۳۱} فتح الله، مهدی، ضرورت بازمهندسی ساختار کارت‌های بازرگانی، قابل دسترسی در: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4562>، تاریخ آخرین مراجعه: ۱۳۹۵/۱۲/۲۵.

^{۳۲} همان.

تاجر از میان ۱۶ مجموعه‌ی فعالیتی که برای تجارت در نظر گرفته شده است، سه مجموعه فعالیت تخصصی لحاظ شود تا شاهد تشدید محدودیت تجاری برای تاجر نباشیم. با اجرای این طرح، در عین حال که زمینه‌های واگذاری امتیاز کارت‌ها به غیر (به سبب تخصصی شدن رشته‌ی فعالیت) محدود خواهد شد، بسیاری از مشکلاتی که هم‌اکنون گمرک و سازمان امور مالیاتی را درگیر کرده است، از بین خواهد رفت. البته، از نظر منتقدین تخصصی شدن می‌تواند منجر به افزایش تقاضای افراد برای دریافت کارت گردد، چرا که متقاضیان فعالیت در بیش از یک رشته تخصصی، ناچار به دریافت بیش از یک کارت خواهند بود.^{۳۳}

انتقاد دیگری که به تخصصی بودن کارت‌ها وارد شده است، مساله‌ی نیازهای متفاوت شرکت‌های صادراتی و وارداتی در زمان‌های مختلف سال است که محدودیت ناشی از تخصصی شدن کارت‌ها مشکلاتی در فعالیت این واحدها به وجود می‌آورد.^{۳۴} همچنین، تخصصی شدن کارت‌ها موجب محدود یا ممتنع شدن فعالیت شرکت‌های بازرگانی عام می‌شود که در حوزه‌های متنوع نسبت به صادرات و واردات اقدام می‌کنند. شرکت‌های بازرگانی عام در دنیا بسیار رایج هستند و چنین محدودیتی که برای جلوگیری از فرار مالیاتی و کنترل کارت‌های اجاره‌ای اعمال شده است، فارغ از این که عملاً تاثیری در کنترل این معضل داشته یا نه، قطعاً در فعالیت شرکت‌های بازرگانی عام اختلال ایجاد خواهد کرد.^{۳۵}

۸-۳- طرح ملی رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی برای تشخیص بازرگانان فعال و غیرفعال و تخصیص بهینه‌ی اعتبارات:

یکی از پیشنهاد‌های ارائه‌شده برای جبران نواقص موجود، طرح ملی رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی بوده است. تصویب‌نامه وزیران عضو کمیسیون اقتصاد در مورد جایگزینی متون جدید بندهای (۲) و (۳) ماده (۱۰) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات^{۳۶} در سال ۱۳۸۹، در تبصره‌ی ۲ بند ۳ ماده‌ی ۱۰ مقرر داشت که «اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن ایران و تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظفند بر اساس دستورالعملی که ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این آیین‌نامه تهیه و به تأیید وزیران عضو کمیسیون ماده‌ی (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات می‌رسانند؛ اشخاص و شرکت‌های تعاونی را رتبه‌بندی نمایند. کارت بازرگانی بر اساس رتبه‌بندی یادشده با رعایت سایر شرایط برای مدت بیش از یک سال تا پنج سال قابل تمدید خواهد بود».

^{۳۳} شفیعی، افسانه، آقاجانی، زهرا و حیدری، حسن، بازمهندسی ساختار بازار کارت‌های بازرگانی: ضرورت‌ها و راهکارها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بدون تاریخ، صص ۱۵-۱۶.

^{۳۴} پورفلاح، احمد، انتقاد از شرایط جدید صدور کارت بازرگانی، «ماهنامه‌ی دام و کشت و صنعت»، شماره‌ی ۱۲۷، ۱۳۸۹، صص ۳۳.

^{۳۵} معضل کارت بازرگانی، «ماهنامه‌ی کارآفرین»، شماره‌ی ۸۰، ۱۳۸۹، صص ۳۵.

^{۳۶} <http://rc.mails.ir/fa/law/show/۷۸۲۵۷۰>, last visite: 14/5/2017

طبق دستورالعملی که بر اساس مقرر فوق تهیه شده است، سودآوری، پیشینه، ارزش صادرات، ارزش واردات، توانمندی مدیران، بررسی برنامه‌های آتی بنگاه، سابقه اعتباری، فروش، ارزش افزوده، مبلغ ۳ در هزار درآمد مشمول مالیات، شاخص‌های بهره‌وری، وضعیت دعاوی حقوقی، اشتغال‌زایی، حضور فعال در تشکل‌های صنفی و انجمن‌ها، نسبت سرمایه ثبت‌شده به مجموع بدهی، حضور فعال در اتاق‌های بازرگانی و نسبت‌های مالی سازمان، معیارها و شاخص‌های رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی است. بر اساس این معیارها، واحدهای صنعتی و بازرگانی از ۱ تا ۱۰۰ امتیازدهی می‌شوند و بر اساس آن، به واحدهایی که امتیاز بین صفر تا ۴۰ دریافت کرده‌اند، کارت بازرگانی عادی، به واحدهایی که امتیاز بین ۴۱ تا ۶۰ دریافت کرده‌اند، کارت بازرگانی برنزی، به واحدهایی که امتیاز بین ۶۱ تا ۸۰ دریافت کرده‌اند، کارت بازرگانی سیمین و به کسانی که امتیاز ۸۱ تا ۱۰۰ را کسب کرده‌اند، کارت بازرگانی زرین داده می‌شود.^{۳۷}

اهدافی که برای این طرح بیان شده است، عبارتند از: ایجاد تمایز بین فعالان اقتصادی از طریق به کارگیری روش‌های علمی و عادلانه رتبه‌بندی، تسهیل روابط تجاری داخلی و بین‌المللی از طریق اطلاع‌رسانی مناسب از رتبه فعالان اقتصادی و فراهم آوردن بستر قابل اعتماد برای اعطای امتیازات ویژه به فعالان اقتصادی رتبه‌بندی شده.^{۳۸}

امتیازاتی که اعطای مناسب آن‌ها از اهداف این طرح برشمرده شده نیز شامل مواردی از این قبیل است: اولویت دادن به دارندگان کارت‌های رتبه‌بندی شده در بهره‌مندی از مزایا و اعتبار تخصیصی و تخفیفات صندوق ضمانت صادرات، بهره‌مندی از تسهیلات مربوط به خط سبز گمرکی، اولویت در تشکیل، توسعه و حمایت از شبکه‌های کسب و کار صادراتی و تخفیف در واگذاری غرفه در نمایشگاه‌های بین‌المللی، تخفیف در هزینه‌های دوره‌های آموزشی، سمینارها و همایش‌ها. همچنین، از این پس اعضای هیات نمایندگان و هیات ریسه‌ی اتاق‌ها از بین دارندگان کارت‌های رتبه‌بندی شده انتخاب و اعتبارات بانکی با نرخ سود پایین برای دارندگان کارت‌های بازرگانی رتبه‌بندی شده در نظر گرفته می‌شود. ضمناً، گمرک می‌بایست امکان انجام تشریفات ورود موقت را بدون اخذ وثایق ملکی، ضمانت‌نامه‌ی بانکی، چک، سفته و ... و با دریافت تعهد از صاحب کالا، برای شرکت‌های رتبه‌بندی شده فراهم نماید.^{۳۹}

با این حال، هنوز منعی برای سوءاستفاده از کارت‌های عادی وجود ندارد و کارت بازرگانی همچنان در نیل به هدف جلوگیری از فرار مالیاتی، کارآمد نخواهد بود.

^{۳۷} دستورالعمل رتبه‌بندی اشخاص حقیقی، حقوقی و شرکت‌های تعاونی موضوع تبصره ۲ ذیل بند ۳ ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات واردات و صادرات، مندرج در سایت رسمی مرکز رتبه‌بندی اتاق ایران به آدرس: <http://r4b.ir/wp-content/uploads/2015/11/avin-name-1394.05.15.pdf>، تاریخ آخرین مراجعه: ۱۳۹۶/۰۲/۱۲.

^{۳۸} همان

^{۳۹} همان

۸-۴- تاسیس پنجره‌ی واحد تجاری اینترنتی:

استفاده از پنجره واحد، با کاهش مراجعات حضوری و کوتاه کردن مراحل و زمان اخذ کارت، شفافیت اقدامات مربوطه را افزایش می‌دهد. بهره‌مندی از مزایای این پنجره، بازرگانان را به دریافت کارت بازرگانی منحصر به خود و تمدید سالانه‌ی آن تشویق خواهد کرد.^{۴۰}

یکی دیگر از مزایای مهم این پنجره واحد، امکان برقراری ارتباط سامانه‌های اداره ثبت شرکت‌ها و سامانه‌های صدور کارت بازرگانی است که فرآیند تحویل و برابر اصل کردن گواهی‌های ثبت در دفاتر بازرگانی، اساسنامه و آخرین تغییرات شرکت‌ها و انتخاب مدیرعامل و سایر مسایل مشابه را آسان و الکترونیکی می‌کند و مراجعات حضوری را کاهش می‌دهد.

۸-۵- حذف ماده‌ی ۱۸۶ قانون مالیات‌های مستقیم و ماده‌ی ۳۷ قانون تامین اجتماعی:

حذف مفاصاحساب این دو نهاد از فرآیند صدور کارت بازرگانی می‌تواند در ساده‌سازی فرآیند صدور کارت و کاهش آثار محدودکننده آن بر تجارت موثر باشد و در صورت عدم امکان حذف این مواد، هماهنگی با این دو نهاد جهت ساماندهی به امور بیمه و مالیات و در نظر گرفتن تسهیلاتی با هدف کاهش زمان صدور تمدید کارت بازرگانی، تمایل بازرگانان را به استفاده از کارت‌های اجاره‌ای کاهش می‌دهد.^{۴۱}

البته، در اصلاحات قانون مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۵، این ماده بدون تغییر باقی ماند و دو تبصره بر آن افزوده شد.

۸-۶- افزایش آموزش‌های تخصصی: برخی با توجه به عدم احراز مناسب صلاحیت درخواست‌کنندگان و نیز عدم کفایت صرف مدارک تحصیلی برای تشخیص شایستگی متقاضیان کارت بازرگانی، پیشنهاد برگزاری دوره‌های آموزشی مفصل‌تری را به عنوان پیش‌شرط صدور کارت ارائه داده‌اند تا از صدور کارت برای غیرمتخصصین و خراب شدن بازارهای تجارت خارجی جلوگیری شود.^{۴۲}

۸-۷- حذف شرط ارائه‌ی سند مالکیت یا اجاره‌نامه محل کسب و کار.^{۴۳}

^{۴۰} شفیع‌ی، افسانه، آقاجانی، زهرا و حیدری، حسن، بازمهندسی ساختار بازار کارت‌های بازرگانی: ضرورت‌ها و راهکارها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بدون تاریخ، ص ۱۷.

^{۴۱} موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی بخش صنعت، معدن و تجارت «کارت بازرگانی»، تهران: شهریور ۱۳۹۳، ص ۳۱.

^{۴۲} موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، کارت‌های بازرگانی و مشکلات مترتب بر کارکردهای آن، بی‌تا، ص ۱۱.

^{۴۳} حسن‌پور، محمد صادق و همکاران، کارت بازرگانی شرایط صدور، آثار و الزامات آن، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران: ۱۳۸۴، ص ۴۳.

۸-۸- اصلاح رویه‌ی جاری اداره ثبت علائم تجاری مبنی بر الزام به ارائه‌ی کارت بازرگانی برای ثبت علائم دارای حروف لاتین.^{۴۴}

رویکرد موافقان اصلاح وضعیت موجود، «مشروط کردن دسترسی اشخاص (حقیقی/حقوقی) به کارت‌ها به احراز صلاحیت متقاضیان و محدود کردن حق توکیل کارت‌هاست. طبق این رویکرد، دسترسی به کارت‌ها و به عبارتی ورود به بازرگانی خارجی را باید مستلزم احراز برخی پیش‌شرط‌ها از سوی متقاضیان نمود تا از این طریق امکان پایداری ایشان در بازار و حراست از منابع ارزی کشور به نحو مطلوب‌تری تامین گردد. در واقع، از نظر این گروه، سهولت شرایط دسترسی به کارت‌های بازرگانی باعث شده است تا عده‌ای به قصد فرار از پرداخت تعهدات قانونی درصدد ایجاد بازاری غیررسمی برای خرید این قبیل کارت‌ها برآیند و به تبع آن گروهی نیز با هدف درآمدزایی درصدد ورود به این بازار غیررسمی در مقام عرضه‌کننده گردند. این بازار غیررسمی در شرایط نوسانات اخیر قیمت ارز، عملاً مشتریان بیشتری به سمت خود جذب کرده است که می‌باید تمهیدات اساسی در خصوص آن صورت گیرد»^{۴۵}.

۹- مقایسه‌ی تطبیقی وضعیت کارت‌های بازرگانی در سایر کشورها:

بر اساس بررسی‌های انجام‌شده در مطالعات موجود، «در اکثر کشورهای جهان ابزاری به نام کارت بازرگانی وجود ندارد اما هر شرکتی که بخواهد امر تجارت انجام دهد بایستی مجوز (licence) داشته باشد که چیزی شبیه جواز صادرات و واردات است. گاه این مجوزها بسته به نوع کشورها برای انجام فعالیت در یک زمینه‌ی خاص صادر می‌شوند (مانند امارات) و گاه در برخی از کشورها (مانند آلمان) مجوز به طور کلی و به صورت عمومی صادر می‌شود. در زمینه‌ی صادرات و واردات رویه‌ی عمومی این است که برای اکثر کالاها نیازی به دریافت مجوز نیست، اما در خصوص برخی از کالاهای خاص مانند داروها، مواد غذایی، محصولات با کاربردهای دوگانه‌ی نظامی و غیرنظامی و مانند این‌ها باید مجوز خاصی از نهاد دولتی مربوطه اخذ شود»^{۴۶}.

برای بررسی دقیق‌تر، وضعیت چند کشور منتخب را ذیلاً بررسی می‌کنیم.

۹-۱- چین

^{۴۴} فتاحی، پرویز، الزام به داشتن کارت بازرگانی برای ثبت علامت تجاری تفسیر نادرست از قانون است، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۴.

مندرج در سایت: <http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5995>، تاریخ آخرین مراجعه به سایت: ۱۳۹۵/۱۲/۲۵.

^{۴۵} شفیع، افسانه، آقاجانی، زهرا و حیدری، حسن، بازمهندسی ساختار بازار کارت‌های بازرگانی: ضرورت‌ها و راهکارها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بدون تاریخ، ص ۱۶.

^{۴۶} همان، صص ۱۲-۱۴.

طبق بند ۵-۱ پروتکل الحاق چین^{۴۷} به سازمان جهانی تجارت، تمام شرکت‌های مستقر در چین می‌بایست از حق تجارت تمام کالاها (به جز کالاهای مشمول انحصار بازرگانی دولتی که انحصارا احصاء شده‌اند) در سراسر قلمرو گمرکی این کشور برخوردار باشند و این حق هم شامل واردات هم شامل صادرات خواهد بود و باید با رعایت اصل رفتار ملی اعمال شود، بدین صورت که تمام اتباع خارجی نیز حق تجارت در این کشور را داشته باشند. این حق که به حق تجارت یا حق بر تجارت^{۴۸} شناخته می‌شود، از تعهدات خاص چین است و در موافقت‌نامه گات چنین تعهد گسترده‌ای برای اعضا در نظر گرفته نشده است. بر اساس گات، اعضا باید اصل عدم تبعیض را نسبت به کالاهای خارجی رعایت کنند و تنها ممنوعیت واردات در گات مجاز نیست اما الزامی هم وجود ندارد که حتما کالاهای خارجی از طریق اشخاص خارجی به قلمرو اعضا وارد شود. در حقیقت، این اقدام باعث نزدیک شدن وضعیتی شبیه گاتس ایجاد شده است. در گاتس، تعهدات اعضا هم در برابر خدمات خارجی است هم در برابر عرضه‌کنندگان خارجی. بر این اساس، وقتی موافقت‌نامه‌های سازمان جهانی تجارت نسبت به حق تجارت اتباع سایر اعضا در قلمرو عضو متعهد دیگر الزامی وضع نکرده‌اند، می‌توان گفت که به طریق اولی الزام خاصی هم برای اعطای مجوز بازرگانی خارجی در داخل کشورها پیش‌بینی نکرده است.

در این کشور، برای تاسیس شرکت در امر واردات و صادرات، اخذ برخی مجوزها ضروری است. تجارت برخی کالاها مانند غذا، دارو و تجهیزات پزشکی نیاز به مجوز خاص دارند که باید در مرحله‌ی تاسیس درخواست شوند. وقتی فعالیت در این حوزه‌ها در موضوع شرکت و مجوز بازرگانی^{۴۹} قید می‌شود، موسس و سرمایه‌گذار معمولا موظف است قبل از این که مجوز بازرگانی به وی اعطا شود، مجوز خاص این کالاها را دریافت نماید. پس از تاسیس شرکت، باید درخواست مجوز صادرات و واردات^{۵۰} ارائه شود که در گام نخست، باید درخواست شناسایی به عنوان فعال تجارت خارجی به وزارت بازرگانی داده شود. ثبت نام در گمرک، ثبت نام در درگاه الکترونیک، ثبت نام نزد اداره بازرسی و قرنطینه، ثبت نام تبدیل ارزهای خارجی نزد اداره دولتی ارزهای خارجی نیز برای دریافت مجوز صادرات و واردات ضروری هستند^{۵۱}.

مطابق ماده‌ی ۹ قانون تجارت خارجی چین، تمام صادرکنندگان و واردکنندگان باید قبل از ثبت اظهارنامه‌ی گمرکی، به عنوان فعال تجارت خارجی نزد وزارت بازرگانی یا ادارات تابعه ثبت‌نام نمایند. برای ثبت شرکت‌هایی که دارای سرمایه‌گذاری خارجی هستند، باید یک نسخه از تاییدیه‌ی سرمایه‌گذاری خارجی در

⁴⁷ https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/completeacc_e.htm

⁴⁸ Trading Rights / Right to Trade

⁴⁹ Business License

⁵⁰ Import/Export License

⁵¹ Importing and Exporting in China: A Guide for Foreign Trading Companies, at: <http://keitercpa.com/wp-content/uploads/2015/07/Importing-and-Exporting-in-China.pdf>, last visited: 07/02/2017.

شرکت ارائه شود. بازرسی و قرنطینه‌ی کالاها برای حفظ امنیت ملی و بهداشت انسان، حیوان، گیاه و محیط زیست در هر صورت انجام خواهد شد و لیست کالاهای مشمول بازرسی اجباری، هر سال منتشر می‌شود.^{۵۲}

از نظر ترخیص گمرکی، اصلاحاتی در چند مرحله از سال ۲۰۰۹ اجرا شده است و در حال حاضر (از ۲۰۱۴ به بعد)، شرکت‌ها به سه دسته‌ی مجاز^{۵۳}، عمدتاً پاکدست^{۵۴} و غیرصادق^{۵۵} طبقه‌بندی شده‌اند. این طبقه‌بندی عمدتاً بر اساس رتبه‌ی اعتبارسنجی شرکت‌ها انجام می‌شود. فرآیند ترخیص گمرک نیز بر اساس همین طبقه‌بندی و چهار عامل دیگر انجام می‌شود که عبارتند از: مدیریت داخلی، وضعیت مالی، تبعیت از قوانین و امنیت تجاری. شرکت‌های مجاز که عموماً به نام «فعالان اقتصادی مجاز»^{۵۶} شناخته می‌شوند، از فرآیندهای ترخیص ساده‌تری بهره می‌برند. شرکت‌های عمدتاً پاکدست مشمول فرآیندهای ترخیص متوسط‌تری قرار دارند و شرکت‌های غیرصادق، تحت ضوابط سخت‌گیرانه‌تری قرار می‌گیرند که به عبارت بهتر، می‌توان گفت که از مزایای دو دسته دیگر بهره‌مند نمی‌شوند. تمدید طبقه‌بندی شرکت‌های مجاز هر سه سال یک بار انجام می‌شود و تمدید طبقه‌ی شرکت‌های عمدتاً پاکدست به صورت موردی و بنا به درخواست انجام می‌شود. شرکت‌های غیرصادق پس از یک سال «رفتار خوب»، ممکن است با درخواستشان برای ارتقا به طبقه‌ی شرکت‌های عمدتاً پاکدست موافقت شود و پس از یک سال از این ارتقا، می‌توانند درخواست شناسایی به عنوان شرکت مجاز را تسلیم نمایند.^{۵۷}

۹-۲- روسیه

هیچ الزام ثبت‌نامی خاصی (نه به صورت کارت بازرگانی نه مجوز تجارت) برای واردکنندگان و صادرکنندگان وجود ندارد. البته، برای کالاهای خاص مشمول کنترل، اخذ مجوز برای صادرات یا واردات ضروری است. به کار گرفتن حق‌العمل کار گمرکی در روسیه اجباری نیست اما تنها افراد مقیم در روسیه اجازه‌ی اشتغال در این حوزه را دارند و باید نزد اداره‌ی گمرک روسیه ثبت‌نام شده باشند.^{۵۸}

به موجب قانون گمرکی روسیه، واردکنندگانی که شرایط خاصی را برآورده سازند، از رویه‌های گمرکی ساده‌تری بهره‌مند خواهند بود. برخی از این شرایط عبارتند از: ارائه‌ی ضمانت‌نامه برای پرداخت تعرفه و مالیات، فعالیت اقتصادی خارجی به مدت حداقل یک سال، نداشتن بدهی مالیاتی یا تعهدات ایفاننده در خصوص حقوق گمرکی، جریمه یا بهره، نداشتن تخلفات گمرکی مکرر (دو یا بیشتر) در یک سال اخیر، نداشتن سابقه‌ی محکومیت به جرایم کیفری برای مدیران ارشد شرکت و کارمندان دخیل در امور گمرکی و

[TCommented A]: نظر دکتر بیگدلی

اصل جمله از تردپالیسی است و عبارت پرائنتر برای دکتر بیگدلی است.

⁵² China's Trade Policy Review, WTO, 2016, at: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s342_e.pdf, last visited: 06/29/2017.

⁵³ Authorised Enterprises

⁵⁴ Enterprises of General Integrity

⁵⁵ Dishonest Enterprises

⁵⁶ Authorised Economic Operators (AEO)

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Russia's Trade Policy Review, WTO, 2016, at: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s345_e.pdf, last visited: 06/29/2017.

استفاده از یک نظام حسابداری که مامورین گمرکی را به راستی‌آزمایی اطلاعات ارائه‌شده برای تریخیص، قادر سازد^{۵۹}.

از سال ۲۰۱۲ به این سو و در مقاطع مختلف، برنامه‌هایی راهبردی برای ساده‌سازی رویه‌های گمرکی و افزایش کارایی صادرات و واردات اجرا شده است که می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- معرفی یک نظام مدیریت ریسک برای شناسایی بازگنان «کم‌ریسک». معیارهای سنجش این سیستم مبتنی بر خود تاجر و خود کالا از جمله سابقه‌ی عملکرد تجاری، نوع فعالیت اقتصادی و نوع کالاست. در حال حاضر، بیش از ۲۰۰۰ تاجر کم‌ریسک شناسایی شده‌اند که ۴۴٪ اظهارنامه‌های گمرکی و ۵۵٪ حقوق گمرکی پرداخت‌شده متعلق به آن‌هاست؛
- برای تاجر کم‌ریسک، عمده‌ی کنترل‌ها از نقطه‌ی ورود به مرحله‌ی پس از تریخیص کالاها منتقل شده است؛
- تعداد اسناد مورد نیاز بستگی به نوع محموله دارد اما میانگین اسناد از ۱۰ برای واردات و ۷ برای صادرات در سال ۲۰۱۳ به میانگین ۶ برای واردات و ۴ برای صادرات در سال ۲۰۱۵ کاهش یافته است.^{۶۰}

۹-۳- ترکیه

سابقاً در ترکیه برای واردات باید مجوز اخذ می‌شد و یک بانک نیز باید صلاحیت واردکننده را تایید می‌کرد. این نظام از سال ۱۹۹۶ ملغی شد و امروزه برای واردات تمام کالاها، تنها شماره‌ی مالیاتی کفایت می‌کند؛ مگر برای کالاهای محدودشده مثل تسلیحات نظامی و کالاهای خطرناک که تنها از طریق شرکت‌ها و موسسات مجاز قابل وارد شدن هستند یا تاییدیه‌ی اداره‌ی امنیت عمومی برایشان صادر شده باشد. تا سال ۲۰۱۱ نیز «گواهی کنترل^{۶۱}» برای اکثر محصولات غذایی و غیرغذایی باید اخذ می‌شد که یک مجوز وارداتی بود و قابل واردات بودن کالا را تعیین می‌کرد. از این سال به بعد، این گواهی کنترل فقط به حیوانات، محصولات حیوانی و برخی گیاهان شامل بذرها و ... اختصاص پیدا کرده است.^{۶۲}

امروزه در ترکیه، استفاده از حق‌العمل کار گمرکی الزامی نیست و هر شخص حقیقی یا حقوقی دارای شماره‌ی مالیاتی امکان واردات دارد. به جهت اهداف نظارتی، برای واردات پارچه و پوشاک، سازوکار ثبت‌نام خاصی پیش‌بینی شده است و برای کسب گواهی‌نامه‌ی واردات این کالاها، متقاضی می‌بایست اطلاعات تماس

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Control Certificate

⁶² <https://www.export.gov/article?id=Turkey-Import-Requirements-and-Documentation>

شرکت صادرکننده، اندازه شرکت و میزان فروش آن (شامل فروش به سایر مقاصد صادراتی) و گواهی‌نامه‌های کیفیت بین‌المللی را ارائه دهد.^{۶۳}

ثبت شرکت‌ها نزد اداره ثبت تجاری منوط به ارائه فرم ثبت‌نام اتاق بازرگانی برای سهام‌داران حقیقی و

حقوقی است.^{۶۴}

ترکیه برنامه‌های فعالان اقتصادی مجاز^{۶۵} را از سال ۲۰۱۳ آغاز کرده است. هدف از این طرح، تسهیل تجارت خارجی از طریق کاهش هزینه‌های زمانی و مالی و افزایش امنیت از طریق تشویق بهترین رویه‌ها در سراسر زنجیره تامین است. برای اخذ تاییدیه به عنوان فعال اقتصادی مجاز، شرکت‌ها (این طرح شامل اشخاص حقیقی نمی‌شود) می‌بایست مواردی را از جمله صورت‌های مالی قابل ردگیری، توانایی پرداخت دیون، رعایت شروط ایمنی و امنیتی خاص، تاسیس در ترکیه و سابقه‌ی حداقل سه سال فعالیت را به اثبات برسانند. این تاییدیه‌ها دارای اعتبار نامحدود هستند اما بررسی‌های دوره‌ای انجام خواهد شد. مهم‌ترین امتیازهای فعالان تجاری مجاز، ترخیص محلی و بهره‌مندی از وضعیت ارسال‌کننده و مرسول‌الیه مجاز بیان شده است. ترخیص محلی به معنای انجام تمام بازرسی‌ها و اقدامات گمرکی در محل خود شرکت است. بهره‌مندی از وضعیت ارسال‌کننده مجاز نیز این اجازه را می‌دهد تا کالاهای مشتری خود را بدون مراجعه به هیچ اداره گمرکی، منتقل نمایند. مرسول‌الیه‌های مجاز نیز اجازه دارند امور گمرکی را در محل خود یا در محل شرکت‌هایی که اجازه ترخیص محلی دارند، انجام دهند. کنترل‌های گمرکی و مهر و موم نیز در محل خود ارسال‌کنندگان و مرسول‌الیه‌های مجاز قابل انجام است. از سایر مزایای این طرح می‌توان به تسهیلات خط سبز گمرکی، کاهش اطلاعات مورد نیاز در اظهارنامه‌ی اختصاری، امکان تسلیم مدارک و اظهارنامه‌ی ناقص، اولویت در نوبت کنترل و نیز کنترل‌های کمتر فیزیکی و اسنادی اشاره کرد.^{۶۶}

۹-۴- عربستان سعودی

طبق ماده ۲ قانون ثبت تجاری مصوب ۱۹۹۵، تمامی شرکت‌ها - شامل واردکنندگان و صادرکنندگان - و صرف نظر از تابعیتشان، باید قبل از اقدام به هر گونه کسب و کاری، نزد وزارت تجارت و سرمایه‌گذاری به ثبت برسند. انجام ثبت بازرگانی^{۶۷} جداگانه هنگام ارائه درخواست مجوزهای وارداتی (منظور مجوزهای غیر خودکار وارداتی است) و نیز هنگام ترخیص گمرکی کالاهای وارداتی ضروری است. این ثبت بازرگانی

[A Commented]: راجع به این مورد سرچ زیادی انجام دادیم اما جواب قطعی برایش پیدا نکردیم که حتماً برای اجازه واردات نیاز به عضویت در اتاق بازرگانی وجود داشته باشد. منبع پاورقی در لیست منابع نیامده است. به نظر در مورد موضوع بحث ما خیلی کاربردی نداشته باشد و با نظر دکتر بیگدلی قابل حذف است؛ خصوصاً که انتقادات راجع به لزوم عضویت در اتاق بازرگانی برای صدور کارت را نیاورده ایم به جای تأکید بر این مسئله که پاسخ قطعی برایش نداریم، می‌توان پیشنهاد نمود که هزینه عضویت در اتاق بازرگانی برای افرادی که فقط به خاطر کارت عضو شده اند، اخذ نگردد. البته، پاسخ دارد که از کجا میتوان تشخیص داد که فقط به این علت عضو شده اند و از سایر خدمات اتاق بهره نگرفته اند.

[A Commented]: این لفظ جداگانه را دتر بیگدلی اضافه کرده اند. به نظر می‌رسد منظور تردید پالیسی از مطالبه این ثبت بازرگانی در هنگام درخواست مجوز و هنگام ترخیص، جنبه پیش شرطی بودن را می‌رساند و منظور این است که بدون آن نمی‌توان این کارها را انجام داد نه این که یک ثبت جداگانه لازم باشد. وقتی تردید پالیسی می‌گوید که برای ترخیص لازم است یعنی عملاً بدون ثبت بازرگانی واردات ممکن نیست. بنابراین باید حذف شود.

⁶³ Turkey's Trade Policy Review, WTO, 2016, at: https://www.wto.org/english/tratop_e/trp_e/s331_e.pdf, last visited: 06/29/2107.

⁶⁴ <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/investorguide/Pages/EstablishingABusinessInTR.aspx>

⁶⁵ Authorised Economic Operator (AEO)

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Commercial Registration

دارای اعتبار پنج‌ساله و قابل تمدید برای دوره‌های پنج‌ساله است.^{۶۸} واردکننده تنها مجاز به واردات کالاهایی است که در ثبت بازرگانی‌اش درج شده است.^{۶۹}

طرح فعالان اقتصادی مجاز^{۷۰} مانند برخی کشورها و بر اساس موافقت‌نامه‌ی تسهیل تجاری سازمان جهانی تجارت، در قالب «طرح التزام» از سال ۲۰۱۴ اجرا شده است.^{۷۱}

۹-۵- امارات عربی متحده

واردات و صادرات در امارات متحده منوط به داشتن مجوز بازرگانی^{۷۲} و کد بازرگان^{۷۳} است که توسط اداره‌ی گمرک هر امارت صادر می‌شوند و در سراسر امارات متحده معتبرند. مجوز بازرگانی تنها برای اتباع امارات عربی متحده یا شرکت‌هایی صادر می‌شود که در این کشور تاسیس شده باشند و ۵۱ درصد سهامشان متعلق به اتباع همین کشور باشد. توزیع کالاهای وارداتی در انحصار آژانس‌های تجارتی است که باید متعلق به اتباع داخلی باشند یا شرکت‌هایی که تمام سهامشان متعلق به اتباع داخلی است. تامین‌کنندگان خارجی تنها از طریق قرارداد نمایندگی انحصاری با این آژانس‌ها امکان صادرات به امارات عربی متحده را دارند و این قراردادها تنها در صورتی ارائه‌ی دلایل قوی، ممکن است فسخ شوند یا تمدید نشوند. پرونده‌های فسخ به کمیته‌ی مخصوص آژانس‌های تجارتی ارجاع می‌شوند و قابل تجدیدنظر در دادگاه‌ها هستند. واردات و صادرات در مناطق آزاد نیازی به مجوز ندارد اما کالاهای صادرشده از یا واردشده به این مناطق، مشمول همان رویه‌های گمرکی جاری در سرزمین اصلی هستند.^{۷۴}

از سال ۲۰۰۷، برنامه‌ی کارت طلایی توسط گمرک ابوظبی اجرا شده است که بر اساس معیارهایی مانند حسن سابقه در تبعیت از قوانین و مقررات، فرآیندهای وارداتی ساده‌تری را به شرکت‌ها اعطا می‌کند. طرح فعالان اقتصادی مجاز نیز به صورت آزمایشی از سال ۲۰۱۶ شروع شده است.^{۷۵}

برای واردات برخی کالاهای خاص، باید مجوز لازم را قبل از واردات از نهادهای مربوطه اخذ نمود. این کالاها شامل تسلیحات نظامی، مهمات جنگی، مواد آتش‌بازی، مشروبات الکلی، گوشت خوک و محصولات آن، تنباکو و محصولات آن، تجهیزات ارتباط از راه دور، مواد غذایی، حیوانات و برخی موارد دیگر است.^{۷۶}

۱۰- موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز سازمان جهانی تجارت و کارت بازرگانی

⁶⁸ Saudi Arabia's Trade Policy Review, WTO, 2016, at: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s333_e.pdf, last visited: 06/29/2017.

⁶⁹ <https://www.customs.gov.sa/sites/sc/en/sUnitedRulesDetails>

⁷⁰ Authorised Economic Operator (AEO)

⁷¹ Above note: 68.

⁷² Trading License

⁷³ Trader Code

⁷⁴ United Arab Emirates' Trade Policy Review, WTO, 2016, at:

https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s338_e.pdf, last visited: 06/29/2017.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Ibid.

بر اساس ماده‌ی نخست^{۷۷} این موافقت‌نامه^{۷۸}، مجوزدهی واردات به معنای هر فرآیندی است (خواه نام آن مجوز وارداتی باشد یا نباشد) که به موجب آن، تسلیم یک درخواست یا هر سند دیگری (برای هدفی غیر از مقاصد گمرکی) به عنوان پیش شرط واردات الزامی دانسته شود.

بر اساس همین ماده، مینا، گستره و دوره‌ی زمانی اقدام یا هدفی که از طریق اجرای رویه‌های مجوزدهی پیگیری و اعمال می‌شود، موضوع موافقت‌نامه نیست و مورد سوال قرار نمی‌گیرد. هدف اصلی این موافقت‌نامه جلوگیری از اثرات منحرف‌کننده یا محدودکننده‌ی تجارت ناشی از مجوزهای وارداتی است. سایر اهداف نیز ساده‌سازی مستمر فرآیندهای صدور مجوز، ایجاد شفافیت و اطلاع‌رسانی در این زمینه و تضمین اجرای برابر و منصفانه‌ی این فرآیندهاست^{۷۹}.

طبق بند ۴ ماده ۱، تمام اسناد و مدارک لازم برای اخذ مجوز، معیارهای صلاحیت متقاضیان مجوز و کالاهای مشمول باید منتشر شوند و به اطلاع سازمان نیز برسند. این اطلاعات باید حتی‌الامکان ۲۱ روز قبل از لازم‌الاجرا شدن منتشر شوند اما در هیچ حالتی نباید انتشارشان از زمان الزام‌آور شدن به تعویق بیفتد. تغییرات در این الزامات نیز باید منتشر شوند.

طبق بند ۶ ماده ۱ این موافقت‌نامه، متقاضی مجوز باید علی‌الاصول فقط به یک نهاد برای اخذ مجوز مراجعه کند و در صورتی که صدور مجوز از مجرای یک نهاد میسر نباشد، اجازه داده شده است که تا سقف سه نهاد برای صدور یک مجوز تعیین شوند. همچنین، فرم‌های درخواست مجوز یا فرم‌های تمدید باید ساده باشند و تنها اطلاعاتی دریافت شوند که برای مقاصد صدور مجوز ضروری باشند. برای ارائه‌ی درخواست نیز باید مهلت معقولی به متقاضیان داده شود و در مواردی که ضرب‌الاجل خاصی برای ارائه‌ی درخواست‌ها تعیین شده باشد، باید حداقل ۲۱ روز مهلت برای تسلیم درخواست مجوز اعطا شود.

بر اساس ماده ۲ موافقت‌نامه، مجوزها وارداتی به دو دسته‌ی خودکار و غیرخودکار تقسیم می‌شوند. مجوزهای خودکار به مجوزهایی اطلاق می‌شود که بدون استثنا به تمام درخواست‌ها اعطا می‌شود و به همین جهت، عمدتاً هدف از تاسیس نظام‌های مجوز خودکار، جمع‌آوری آمار و سایر اطلاعات وارداتی است و نقش تنظیم‌گری ندارند. برای این که یک مجوز خودکار تلقی شود، باید حداقل سه شرط ذیل را داشته باشد:

۱. هر فرد یا شرکتی که شرایط و الزامات قانونی دریافت مجوز را داشته باشد، بتواند بدون هیچ تبعیضی

به طور برابر درخواست مجوز کند؛

⁷⁷ For the purpose of this Agreement, import licensing is defined as administrative procedures(1) used for the operation of import licensing regimes requiring the submission of an application or other documentation (other than that required for customs purposes) to the relevant administrative body as a prior condition for importation into the customs territory of the importing Member.

⁷⁸ Import Licensing Procedures Agreement, available at: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/23-lic_e.htm, last visited: 08/07/2017.

⁷⁹ See also: Van den Bossche, Peter, Zdouc, Werner, The Law and Policy of the World Trade Organization, Cambridge, 2013, pp 495-497.

۲. درخواست را بتوان در هر روز کاری قبل از ترخیص گمرکی کالاها تسلیم نمود؛

۳. درخواست باید در صورت امکان، به محض دریافت یا نهایتاً ظرف ده روز کاری مورد تایید قرار بگیرد.

وفق ماده ۳، هر مجوزی که با رعایت شروط فوق، به عنوان مجوز خودکار قابل شناسایی نباشد، مجوز غیر خودکار است. یکی از کاربردهای سیاستی این مجوزها، اعمال محدودیت‌های مقداری^{۸۰} و سهمیه‌های تعرفه‌ای^{۸۱} است که طبق مقررات سازمان جهانی تجارت مجاز باشند. تمام اطلاعات راجع به این سهمیه‌ها و محدودیت‌ها از جمله حجم، ارزش، تاریخ گشایش و بسته شدن سهمیه و تغییرات آن‌ها باید منتشر شوند. این مجوزها نباید اثر محدودکنندگی بیشتری از اقدامی که در راستای آن اجرا می‌شوند داشته باشند و سنگین‌تر از حد لازم برای اجرای آن اقدام باشند.

در مورد این دسته از مجوزها هم باید به تمامی افرادی که دارای صلاحیت هستند، اجازه داده شود که درخواست خود را تسلیم نمایند و در صورت رد شدن درخواستشان، باید بنا به درخواست متقاضیان، به ایشان توضیح کافی ارائه شود که علت رد درخواستشان چه بوده است و باید حق اعتراض و تجدیدنظرخواهی نزد مقامات ذیصلاح داخلی را داشته باشند.

حداکثر زمان بررسی و اظهارنظر در خصوص درخواست‌ها بسته به مورد ممکن است ۳۰ روز یا ۶۰ روز باشد. در صورتی که درخواست‌ها به ترتیب وصولشان بررسی شوند، باید ظرف ۳۰ روز تعیین تکلیف شوند و اگر همه درخواست‌ها به صورت هم‌زمان مورد بررسی قرار می‌گیرند، این مهلت به ۶۰ روز افزایش می‌یابد. بررسی درخواست‌ها باید با رعایت عدم تبعیض باشد و مدت اعتبار مجوزهای صادره نیز معقول باشد و در شرایط استثنائی که واردات فوری برای نیازهای عاجل ضروری باشد، نباید واردات از مقاصد دوردست را محدود نماید.

همان‌طور که پیشتر در بررسی وضعیت حقوقی چین بیان شد، سازمان جهانی تجارت مداخله‌ای در مورد حق تجارت در قلمرو اعضا نکرده و تنها ورود کالاها و عدم تبعیض را مورد هدف قرار داده است. بنابراین، به نظر می‌رسد کارت بازرگانی یا مجوزهای بازرگانی مشابه که در سایر کشورها مانند چین، عربستان و امارات وجود دارد، موضوع موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوز که از موافقت‌نامه‌های کالایی سازمان می‌باشد، نیست. این برداشت در منابع انگلیسی نیز وجود دارد و ادبیات موجود^{۸۲} حاکی از آن است که چنین تصویری در بین اعضا رایج نیست که مجوزهای واردات را علاوه بر کالا، به مجوزهای بازرگانی تسری دهند؛ زیرا اگر چنین بود، حتماً به رویه امارات ایراد وارد می‌شد. ضمن این که موافقت‌نامه رویه‌های صدور مجوزهای وارداتی از موافقت‌نامه‌های کالایی سازمان است و این موافقت‌نامه‌ها اساساً بر خلاف گاتس که بر عرضه‌کننده خدمات

⁸⁰ Quantitative Restrictions

⁸¹ Tariff Quotas

⁸² See: Van den Bossche, Peter, Zdouc, Werner, The Law and Policy of the World Trade Organization, Cambridge, 2013, pp 495-497.

علاوه بر خود خدمات اعمال می‌شود، به خود شخص بازرگان توجهی ندارد. در متن خود موافقت‌نامه نیز از بند ۳ ماده ۳ که گفته برای تمدید مدت باید به سابقه تاجر و این که از مجوزهای قبلی به طور کامل استفاده شده باشد (یعنی تمام سهمیه، وارد شده باشد) توجه می‌شود، این تصور ایجاد می‌شود که اساساً موافقت‌نامه راجع به کالا است و این شرط که باید صلاحیت متقاضیان منتشر شود، معطوف به صلاحیت خاص نسبت به واردات یک کالا است.

با این وجود، اگر موافقت‌نامه را شامل مجوزهایی مانند کارت بازرگانی بدانیم که متوجه کالا نیستند و به اشخاص برمی‌گردند، باید کارت بازرگانی را در دسته‌ی مجوزهای غیر خودکار طبقه‌بندی نماییم؛ زیرا معیارهای مجوزهای خودکار را ندارد و از جمله، نه به محض دریافت درخواست صادر می‌شوند و نه ظرف ده روز از این تاریخ. باید به این مسأله نیز توجه داشت که گرچه طبق موافقت‌نامه به مبانی و علت تعبیه‌ی نظام‌های مجوزدهی ایراد گرفته نمی‌شود و تصمیمات سیاستی کشورها از تعرض باید مصون بمانند، اما معیارهایی که ذکر شد، مثل ساده‌سازی فرآیندها و فرم‌ها و اجرای برابر و منصفانه فرآیندهای صدور مجوز باید رعایت شوند و اعضا حق دارند بررسی این موارد را در کمیته‌ی مخصوص مجوزهای وارداتی درخواست نمایند و حتی ممکن است علیرغم این که معیارهای صلاحیت متقاضیان در موافقت‌نامه تعریف نشده و به کشورها واگذار شده است، با تمسک به شرط بنیادین محدودکننده نبودن مجوزهای وارداتی، مورد خدشه قرار گیرند. با این حال، به نظر نگارنده تفسیر نخست که کارت بازرگانی را مشمول این موافقت‌نامه نمی‌داند، اقرب به صحت است.

۱۱- موافقت‌نامه‌ی تسهیل تجارت سازمان جهانی تجارت و کارت بازرگانی

این موافقت‌نامه به عنوان جدیدترین موافقت‌نامه‌ی سازمان جهانی تجارت^{۸۳}، از سال ۲۰۱۷ لازم‌الاجرا شده است و هدف اصلی ساده‌سازی و تسریع صادرات و واردات و فرآیندهای گمرکی را دنبال می‌کند. ذیلاً مباحثی از این موافقت‌نامه را که به موضوع این مطالعه مرتبط است، بیان می‌کنیم.

ماده‌ی ۷ این موافقت‌نامه، در چندین بخش مقررات بدیعی برای تسهیل امور گمرکی و ترخیص کالا پیش‌بینی کرده است. بند هفتم این ماده (و در راستای بند سوم همین ماده و با هدف سرعت‌بخشی به ترخیص کالاها)، مفهوم «فعالان اقتصادی مجاز»^{۸۴} را معرفی کرده است که یکی از امتیازاتی که به این دسته از فعالان اقتصادی داده شده، امکان طی کردن فرآیند ترخیص در محل خودشان است که در حقیقت، به مستقل شدن فرآیند ترخیص از تعیین نهایی و پرداخت حقوق گمرکی و مالیات کمک می‌کند.

⁸³ Trade Facilitation Agreement, at: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/tfa-nov14_e.htm#art7, last visited: 06/29/2017.

⁸⁴ Authorised Economic Operators (AEO)

طبق این بند، اعضا موظفند بر اساس معیارهای مشخصی، اقدامات تسهیل تجاری را در زمینه‌ی تشریفات و فرآیندهای واردات، صادرات و ترانزیت برای فعالان اقتصادی فراهم کنند. به عنوان اصل کلی، معیارهای تشخیص فعالان اقتصادی مجاز باید مبتنی بر میزان تبعیت آن‌ها از قوانین، مقررات و فرآیندهای داخلی اعضا تعیین شوند. موافقت‌نامه، چند معیار را به عنوان نمونه در این بند ذکر کرده است که عبارتند از:

- سابقه‌ی روشن و مثبت در تبعیت از قوانین و مقررات گمرکی و قوانین و مقررات مرتبط؛
- سیستم ثبت سوابق مناسب که امکان کنترل‌های داخلی را فراهم نماید؛
- توانایی پرداخت دیون و عنداللزوم، امکان ارائه‌ی ضمانت‌نامه یا وثیقه‌ی مناسب؛
- امنیت زنجیره‌ی تامین.

در هر حال، معیارهای شناسایی و انتخاب این فعالان نباید به گونه‌ای تعیین شوند که امکان تبعیض خودسرانه یا غیرقابل توجیه را در مورد فعالانی که در شرایط برابر قرار دارند، به وجود بیاورد. همچنین، انتخاب این معیارها تا جای ممکن، نباید مشارکت بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط را محدود نماید.

این موافقت‌نامه، تسهیلاتی را که ممکن است به فعالان اقتصادی مجاز اعطا شود، محدود نکرده است اما هفت مورد را برشمرده است که اعضا موظفند حداقل سه مورد را الزاماً به این فعالان اعطا نمایند. این هفت امتیاز عبارتند از:

- الزامات اسنادی و اطلاعاتی کمتر؛
- سطح پایین‌تر بازرسی‌های فیزیکی و آزمایش‌ها؛
- زمان ترخیص سریع؛
- تعویق زمان پرداخت حقوق گمرکی و مالیات و سایر وجوه مرتبط؛
- استفاده از تضامین جامع یا تضامین کمتر؛
- اظهارنامه‌ی گمرکی واحد برای تمامی واردات و صادرات انجام‌شده در یک بازه‌ی زمانی معین؛
- ترخیص محلی به معنای انجام ترخیص در محل خود بازرگان یا هر محل دیگری که مورد تایید گمرک باشد.

با نگاه اجمالی به معیارهای فعالان اقتصادی مجاز، می‌توان گفت که آنچه برای طراحان موافقت‌نامه حایز اهمیت بوده، شفافیت عملکرد و صورت‌های مالی و نیز اطمینان از قدرت پرداخت دیون و استمرار آن بوده است. امتیازهایی هم که اعطا می‌شوند، در جهت تسهیل و روان‌سازی تجارت این فعالان تعیین شده‌اند.

طرح ملی رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی را که در سال‌های اخیر اجرا و در مباحث پیشین این مطالعه به تفصیل بیان شد، می‌توان در راستای اهداف این موافقت‌نامه ارزیابی کرد؛ بدین معنا که با نیت و مفاهیمی مشابه با مقاصد تدوین‌کنندگان موافقت‌نامه همخوانی دارد. در مقام مقایسه این طرح با این موافقت‌نامه و نیز تجربه کشورهای مورد مطالعه در بندهای قبل، نکاتی وجود دارد که نیازمند بررسی است.

یکی از ایراداتی که در طرح رتبه‌بندی کنونی کارت‌های بازرگانی وجود دارد این است که برخلاف سایر کشورها مثل چین و روسیه که تعیین معیارهای طبقه‌بندی فعالان را در قانون یا مقررات دولتی تبیین کرده‌اند، این امر در ایران به اتاق بازرگانی واگذار شده است. این امر منطقی نیست که به بازرگانان اجازه داده شود تا معیارهای رتبه‌بندی و اخذ امتیازات را خودشان تعیین^{۸۵} و سپس، خودشان در اتاق بازرگانی، اعتبارسنجی و اعطای رتبه‌بندی^{۸۶} را انجام و از جیب دولت، به خودشان امتیاز اعطا نمایند. بنابراین، این مساله فقط یک امر شکلی نیست که قابل چشم‌پوشی باشد. اهمیت این امر تا به حدی است که با اجرای نادرست این طرح به علت همین رویه نادرست در تعریف معیارها در قالب دستورالعمل اتاق بازرگانی^{۸۷} و تشخیص بازرگانان ذیصلاح تحت نظر خود بازرگانان، ممکن است تمام اهداف دولت از اعطای این امتیازها با انتخاب نامناسب و کژگزینی افرادی که کارت‌های دارای رتبه‌بندی خصوصاً کارت‌های طلایی دریافت می‌کنند، عقیم بماند؛ زیرا صرف نظر از دقت و عینی بودن یا نبودن معیارهای این دستورالعمل، یک رانت بسیار ارزشمند در انحصار اتاق بازرگانی قرار می‌گیرد که به راحتی می‌تواند به افراد خاص، امتیاز کارت بازرگانی طلایی را بدهد و عملاً از کیسه‌ی دولت خرج کند، بدون آن که هیچ تضمینی برای نیل به اهداف طبقه‌بندی بازرگانان وجود داشته باشد. حال، ممکن است عملاً مانعی هم برای افراد واجد صلاحیت کارت‌های طلایی ایجاد نشود، اما با تخلف احتمالی و اعطای سلیقه‌ای و بدون نظارت این رتبه‌بندی به افراد بی‌صلاحیت، هدف تسهیل تجارت فعالان خوشنام محقق نخواهد شد.

این مخاطره زمانی بیشتر نمود پیدا می‌کند که با دقت در معیارهای تعیین‌شده در این دستورالعمل برای رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی، روشن می‌شود که معیارهایی بسیار کیفی و سلیقه‌ای هستند که مورد نهی موافقت‌نامه تسهیل تجاری قرار گرفته‌اند. همچنین، این معیارها بعضاً به صورت غیرمستقیم جهت‌گیری منفی نسبت به فعالان اقتصادی کوچک و متوسط دارند که این رویکرد هم مورد تأیید موافقت‌نامه مذکور نیست. طبق دستورالعمل مذکور، سودآوری، پیشینه، ارزش صادرات، ارزش واردات، توانمندی مدیران، بررسی برنامه‌های آتی بنگاه، سابقه اعتباری، فروش، ارزش افزوده، مبلغ ۳ در هزار

^{۸۵} درست است که این دستورالعمل به تأیید وزرای عضو کمیسیون ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات رسیده است، اما تهیه آن بر عهده اتاق بوده و تمام معیارها از سوی اتاق تعیین شده است.

^{۸۶} این امر توسط مرکز ملی رتبه‌بندی اتاق بازرگانی انجام می‌شود.

^{۸۷} http://r4b.ir/wp-content/uploads/1/1/2015/avin-name-1394_05_15.pdf

درآمد مشمول مالیات، شاخص‌های بهره‌وری، وضعیت دعاوی حقوقی، مسئولیت‌پذیری اجتماعی (شامل فعالیت‌های اجتماعی، اشتغال‌زایی و حضور فعال در تشکل‌های صنفی و انجمن‌ها از جمله اتاق بازرگانی)، نسبت سرمایه‌ی ثبت‌شده به مجموع بدهی و نسبت‌های مالی سازمان، معیارها و شاخص‌های رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی هستند.

همان‌طور که پیداست، بسیاری از این موارد کیفی و غیرعینی بوده و وزن‌دهی به وضعیت متقاضیان^{۸۸} کارت بازرگانی بر اساس این معیارها، طبیعتاً با تبعیض‌هایی همراه خواهد بود که لزوماً هم ممکن است شائبه‌ی اعمال سلیق شخصی در آن وجود نداشته باشد اما به لسان موافقت‌نامه، جنبه‌ی غیرقابل توجیه پیدا خواهد کرد. هدف موافقت‌نامه تسهیل تجارت برای فعالانی است که تکالیف قانونی و شفافیت مالی را رعایت نموده‌اند و این اطمینان نسبت به توان مالی آن‌ها وجود دارد که خواهند توانست حقوق مالی دولت را پرداخت کنند و به همین جهت، نباید با تشریفات گمرکی سرعت تجارتشان را کاهش داد. با در نظر داشتن این مقاصد، مشخص نیست که مسئولیت‌های اجتماعی و حضور فعال در اتاق بازرگانی چه تاثیری در مسایل تجاری دارد و چرا باید بر این اساس، به هزینه دولت امتیازاتی را به چنین بازرگانی اعطا نمود.

این چرخه معیوب در تعیین معیارها و سپس اعطای رتبه‌بندی توسط خود بازرگانان، بر اساس این دستورالعمل مورد تقویت هم قرار گرفته است؛ بدین صورت که یکی از امتیازهایی که در چهارچوب طرح رتبه‌بندی پیش‌بینی شده این است که از این پس، اعضای هیات نمایندگان و هیات ریسه اتاق‌ها باید از بین فعالان اقتصادی رتبه‌بندی‌شده انتخاب شوند. واضح است که رانت ایجادشده در بهره‌مندی از امتیازها و نیز تعیین معیارها و صلاحیت اعتبارسنجی، به مرور به حلقه بازرگانان دارای رتبه‌بندی بالاتر محدود و این طرح از کارایی خارج خواهد شد.

برای فعالان اقتصادی رتبه‌بندی‌شده، در این دستورالعمل ۱۳ نوع امتیاز در نظر گرفته شده است که تنها دو موردشان قابل انطباق با امتیازهای هفت‌گانه‌ی موافقت‌نامه تسهیل تجاری است (گفته شد که موافقت‌نامه اعضا را ملزم به اعطای حداقل سه مورد از این تسهیلات نموده است). نخست، بهره‌مندی از تسهیلات مربوط به خط سبز گمرکی در فرآیند ترخیص و ارزیابی کالاهای صادراتی و وارداتی و دوم، فراهم نمودن امکان انجام تشریفات ورود موقت توسط گمرک بدون اخذ وثایق ملکی، ضمانت‌نامه بانکی،

^{۸۸} طبق دستورالعمل رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی، متقاضی رتبه‌بندی اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی تعریف شده است. موافقت‌نامه تسهیل تجاری تصریحی در این مورد ندارد و قابل تسری به اشخاص حقیقی هم هست اما در رویه کشورهای ترکیه و چین، شناسایی به عنوان فعال اقتصادی مجاز تنها به شرکت‌ها اختصاص یافته است. از آن جایی که امکان نظارت بر رفتار شرکت‌ها راحت‌تر است و ثبت سوابق و دفاتر مالی در شرکت‌ها با جدیت بیشتری انجام می‌شود، اختصاص این رتبه‌بندی‌ها به شرکت‌های تجاری قابل بررسی است.

چک، سفته و ... و با دریافت تعهد از صاحب کالا (البته، موافقت‌نامه اخذ تضامین جامع یا تضامین سبک‌تر را توصیه نموده است نه معافیت از آن).

بنابراین، شایسته است با اقتباس از رویه‌ی سایر کشورها^{۸۹} و موافقت‌نامه‌ی تسهیل تجاری سازمان جهانی تجارت، معیارهای شناسایی فعالان تجاری دارای سابقه‌ی درخشان را که قابل اعتماد هستند، دست‌کم در مقررات دولتی با درجه‌ی ثبات و نظارت بالا تبیین نمود و در دسترس عموم قرار داد که بتوانند به راحتی شرایط خود را با این معیارها هماهنگ کنند. بدیهی است که این معیارها باید کاملاً عینی و با هدف تشویق قانون‌مداری، شفافیت و حفظ حقوق مالی دولت باشد و مسایل فرعی و سلیقه‌ای در آن‌ها راه پیدا نکند. امر رتبه‌بندی نیز باید توسط نهادی مستقل یا حداقل با نظارت یک نهاد بی‌طرف انجام شود. همچنین، ضروری است که فارغ از سایر امتیازات فرعی که در این دستورالعمل پیش‌بینی شده، امتیازهایی که در موافقت‌نامه برشمرده شده‌اند، به این دسته از فعالان اقتصادی اعطا شود تا هماهنگی بیشتری با رویه‌ی بین‌المللی ایجاد شود.

در نهایت باید به پیش‌نویس اصلاح آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات اشاره کرد که در سال ۱۳۹۵ به تصویب کمیسیون ماده ۱ آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات رسیده و جهت تایید به هیئت دولت ارسال شده است. هدف از این اصلاحیه، نظارت بیشتر بر صدور کارت بازرگانی عنوان شده است که عملاً به محدودیت‌های بیشتر ختم خواهد شد. در این اصلاحیه پیشنهاد شده است که یک کارگروه سه‌نفره به احراز صلاحیت حرفه‌ای متقاضیان کارت بازرگانی بپردازند و کارت نیز تنها برای اشخاص حقوقی صادر شود و اشخاص حقیقی ایرانی و خارجی صلاحیت دریافت کارت را نداشته باشند. همچنین، برای واردات در سال اول و دوم، به ترتیب سقف ۵۰۰ هزار و دو میلیون دلار در نظر گرفته شده است. حداقل مدرک تحصیلی نیز از دیپلم به لیسانس افزایش یافته است. در خصوص معیار خوش‌حسابی بانکی نیز، دو معیار نداشتن سابقه چک برگشتی و حداقل دو میلیارد ریال گردش مالی حساب جاری ارائه شده که شرط حداقل گردش مالی، جدید است.^{۹۰}

با توجه به موافقت‌نامه تسهیل تجاری، می‌توان با اطمینان بالاتری بیان داشت که نظریات برخی کارشناسان و ذی‌منصبان که معتقدند باید به بازرگانان خرد و کم‌تجربه اجازه‌ی فعالیت صادرات و واردات نداد یا آن‌ها را محدود نمود، هماهنگ با اندیشه‌ی اقتصادی جاری نیست و باید به جای حذف و افزایش فشار بر آن‌ها به فعالان قوی‌تر کمک کرد و امتیاز اعطا نمود؛ رویکردی که با حفظ رقابت در بازار و جلوگیری از انحصار شرکت‌های بزرگ نیز هماهنگ‌تر است و انتخاب و بقای بازرگانان کارآمد را به خود بازار واگذار می‌کند. همان‌طور که در بند ۷ ماده‌ی ۷ موافقت‌نامه‌ی تسهیل تجاری، از امتیازاتی که در چارچوب طرح شناسایی فعالان تجاری اعطا می‌شود، به عنوان امتیازات و مشوق‌های اضافی یاد

^{۸۹} برای مثال، روسیه این معیارها و امتیازها را در قانون گمرکی خود آورده است.

^{۹۰} http://cabinetoffice.ir/files/fa/news/1395/9/13/3837_730.pdf

می‌کند و به همین جهت است که انتخاب معیارهای شناسایی را به گونه‌ای که منجر به حذف فعالان کوچک و متوسط بشود، تا حد امکان ممنوع می‌داند.

۱۲- نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

بر اساس مطالعات و نظریات موجود و مستندات قانونی راجع به کارت بازرگانی، می‌توان سه کارکرد اصلی را برای کارت بازرگانی در نظر گرفت. کارکرد نخستین کارت را باید شناسایی فعالان اقتصادی در حوزه تجارت خارجی دانست؛ بدین صورت که هر شخص حقیقی و حقوقی برای این که امکان صادرات و واردات داشته باشد، باید نزد مقامات رسمی ثبت‌نام کند و شاخته شود. این کارکرد در سایر کشورها نیز وجود دارد اما با این تفاوت که این امر، صرفاً جنبه اعلامی دارد و مانند ایران نظارت بر صلاحیت وجود ندارد (نظارتی که با طرح پیش‌نویس اصلاحی آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات، در صدد تشدید آن برآمده‌اند).

کارکرد دیگری که از خلال مستندات قانونی و مطالعات می‌توان برای کارت بازرگانی برشمرد، کارکرد محدودکنندگی است؛ بدین معنی که با الزام نمودن خصوصیات برای محل کسب، اخذ گواهی‌های مالیاتی و تامین اجتماعی، تحصیلات حداقلی، گذراندن دوره‌های آموزشی و مانند آن، محدودیت‌هایی برای صدور کارت بازرگانی و فعالیت‌های تجاری ایجاد می‌شود. این کارکرد، ضمن این که ثابت شده در بسیاری موارد دارای کارایی نبوده و مهم‌ترین هدف از این محدودیت‌ها یعنی جلوگیری از فرار مالیاتی را محقق نکرده و حتی به آن دامن زده است، در سایر کشورها متداول نیست و تنها، کارت را از هدف اصلی شناسایی و ردگیری فعالان تجارت خارجی دور می‌کند.

کارکرد سومی که عمدتاً از طریق طرح رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی و فعالان اقتصادی وارد نظام حقوقی ایران شده است، کارکرد تشویق و تسهیل تجارت خارجی است. از طریق این کارکرد کارت بازرگانی، امتیازها و تسهیلاتی برای فعالان اقتصادی خوش‌سابقه در نظر گرفته می‌شود. این کارکرد تشویقی در سایر کشورها و موافقت‌نامه تسهیل تجارت سازمان جهانی تجارت نیز در قابل طرح فعالان اقتصادی مجاز وجود دارد. با این حال، تفاوت‌هایی بین رتبه‌بندی کارت در ایران و طرح فعالان اقتصادی وجود دارد که عمدتاً به معیارهای شناسایی و امتیازهای اعطایی برمی‌گردد.

با توجه به مطالعه حاضر، پیشنهاد می‌شود با حفظ کارکرد اولیه کارت یعنی شناسایی و ثبت بازرگانان، جوانب محدودکنندگی که از طرق دیگر می‌توان به آن‌ها دست یافت، کاسته شود تا هزینه زمانی و مالی تجارت فرامرزی پایین بیاید. این شروط محدودکننده، در ماده ۱۰ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات ذکر شده و شامل مواردی مانند گواهی عدم بدهی مالیاتی، مفاصاحساب تامین اجتماعی، اسناد مقبته مالکیت یا اجاره محل کسب، حداقل مدرک تحصیلی، دوره‌های آموزشی و .. است. در مقام تشریح این شرایط و برای احراز صلاحیت حرفه‌ای بخشنامه‌ی ۶۰/۹۰/۷۸۳ مورخه ۹۴/۴/۱۶ وزیر صنعت، معدن و تجارت که در

مباحث قبلی مورد بررسی قرار گرفت، شرایطی پیش‌بینی کرده است که حتی از آیین‌نامه نیز محدودکننده‌تر است و پیشنهاد می‌شود مورد بازبینی قرار گیرند^{۹۱}. همچنین، بسیاری از مدارک و مستندات که در برای صدور و تمدید کارت مطالبه می‌شود، قابل دسترسی از طریق پنجره واحد و دسترسی به اطلاعات اداره ثبت شرکت‌ها، نیروی انتظامی و سایر نهادها می‌تواند میسر و از هزینه‌های صدور کارت کاسته شود.

از سوی دیگر، پیشنهاد می‌شود با تغییر آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، اختیار تهیه دستورالعمل رتبه‌بندی و تعیین معیارهای آن از اتاق بازرگانی گرفته شود و با توجه به این که این دولت است که در این طرح امتیازهایی اعطا می‌کند، این معیارها و امتیازها در قالب مصوبه هیئت وزیران که ممکن است در همان آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات باشد، تعیین شوند و نهاد ارزیابی و اعطای رتبه نیز در خود دولت ایجاد شود یا حداقل، دولت بر اقدامات اتاق بازرگانی در اعتبارسنجی و اعطای رتبه نظارت دقیق داشته باشد تا کارایی طرح رتبه‌بندی حفظ شود.

بر همین اساس، طرح پیش‌نویس اصلاح آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات که در سال ۱۳۹۵ تهیه شده است، قابل انتقاد به نظر می‌رسد و رویکرد محدودکنندگی را در پیش گرفته است. در حال حاضر، به جای افزایش محدودیت و منع اشخاص حقیقی از دریافت کارت، گزینه مناسب‌تر برای تشویق بازرگانان به دریافت کارت بازرگانی منحصر به فرد و عدم استفاده از کارت‌های یک بار مصرف و اجاره‌ای، بازنگری در طرح رتبه‌بندی کارت‌های بازرگانی است. در این بازنگری باید معیارهای عینی و دقیقی برای شناسایی و امتیازدهی به فعالان اقتصادی با دو محور توانایی پرداخت حقوق مالی دولت و رعایت قوانین و مقررات گمرکی و مالیاتی در نظر گرفته شود و امتیازهای مناسبی مطابق موافقت‌نامه تسهیل تجاری سازمان جهانی تجارت برای کاستن از معطلی‌های گمرکی پیش‌بینی شود. با این اقدام، بازرگانان به طور خودکار برای

^{۹۱} برای اشخاص حقوقی در حساب جاری حداقل ۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال موجودی و برای اشخاص حقیقی ۳۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال موجودی به عنوان شرط لازم؛ اسناد معتبر (روزنامه‌ی رسمی یا حکم کارگزینی و یا لیست تامین اجتماعی) مبنی بر تجربه‌ی فعالیت در بنگاه‌های صادراتی، وارداتی و تولیدی به عنوان عضو هیات مدیره، مدیر عامل، مدیر بازرگانی (داخلی - خارجی)، مدیرفروش، کارشناس امور بازرگانی، مدیر امور حقوقی، در شرکت‌های دارای عضویت معتبر اتاق تهران به عنوان یکی از شرایط کافی؛ ارائه‌ی پروانه‌ی بهره‌برداری، جواز تاسیس، کارت شناسایی کارگاه، پروانه‌ی فعالیت صنعتی، کشاورزی، معدنی، خدمات فنی مهندسی، خدمات فناوری اطلاعات و ارتباطات از مراجع ذیربط؛ برخورداری از حساب بانکی جاری با گردش مالی حداقل ۲ میلیارد ریال به مدت یک‌سال متعلق به یکی از اعضای هیات مدیره یا مدیر عامل به عنوان یکی از شرایط کافی؛ دارا بودن سند مالکیت محل قانونی به نام متقاضی یا اعضای هیات مدیره‌ی شخص حقوقی و نیز شخص حقیقی داوطلب دریافت کارت بازرگانی؛ حداقل ۶ ماه سابقه‌ی عضویت در اتاق تهران و نیز شرکت در دوره‌های آموزشی اتاق تهران به عنوان یکی از شرایط کافی؛ اثبات عملکرد اقتصادی با ارائه‌ی مدارکی نظیر: گزارش فصلی فروش یا اوراق تشخیص مالیاتی یا آراء هیات‌های حل اختلاف مالیاتی یا تامین اجتماعی از سوی اعضای هیات مدیره یا مدیر عامل شرکت و یا شخص حقیقی داوطلب دریافت کارت بازرگانی پس از تائید مدیریت امور مالی اتاق تهران به عنوان یکی از شرایط کافی؛ دارا بودن سابقه‌ی خدمت برای اشخاص حقیقی یا مدیران عامل اشخاص حقوقی متقاضی دریافت کارت بازرگانی که دارای حداقل ۳ سال سابقه‌ی کار در ادارات تابعه‌ی سازمان امور مالیاتی و گمرک ایران تحت عنوان کارشناس با تائید مدیریت عضویت اتاق تهران و نماینده سازمان صنعت، معدن و تجارت استان به عنوان یکی از شرایط کافی.

بهره‌مندی از این مزایا، به پرداخت مالیات و مطالبات تامین اجتماعی و عدم استفاده از کارت‌های اجاره‌ای تمایل پیدا می‌کنند. برای مثال، برای تشویق فعالیت اشخاص حقوقی در بازرگانی خارجی، نیازی به محدود کردن اشخاص حقیقی که در پیش‌نویس اصلاح آیین‌نامه قانون مقررات صادرات و واردات پیشنهاد شده است، نمی‌باشد و می‌توان طرح رتبه‌بندی کارت بازرگانی را مانند ترکیه و چین به اشخاص حقوقی اختصاص داد تا راحت‌تر بتوانند فعالیت کنند و اشخاص حقیقی هم از طریق روال عادی گمرکی فعالیت کنند.

منابع:

کتاب و مقالات فارسی:

۱. پورفلاح، احمد، انتقاد از شرایط جدید صدور کارت بازرگانی، «ماهنامه‌ی دام و کشت و صنعت»، شماره‌ی ۱۲۷، ۱۳۸۹.
۲. حسن‌پور، محمد صادق و همکاران، کارت بازرگانی شرایط صدور، آثار و الزامات آن، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران: ۱۳۸۴.
۳. دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی زمینه‌های فرار مالیاتی در ایران با تاکید بر سوءاستفاده از کارت‌های بازرگانی، ۱۳۸۵، قابل دسترسی در:
<http://rc.majlis.ir/fa/report/show/729148>
۴. ذوالفقاری، امیر احمد، لزوم اصلاح سیستم کارت بازرگانی، اسفند ۱۳۹۴، قابل دسترسی در:
[http://gptt.ir/%D8%A2%D8%B3%DB%8C%D8%A8-%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%DB%8C-%D9%88%D8%B6%D8%B9%DB%8C%D8%AA-%DA%A9%D9%86%D9%88%D9%86%DB%8C-%D8%B5%D8%AF%D9%88%D8%B1-%DA%A9%D8%A7%D8%B1%D8%AA%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C/.](http://gptt.ir/%D8%A2%D8%B3%DB%8C%D8%A8-%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%DB%8C-%D9%88%D8%B6%D8%B9%DB%8C%D8%AA-%DA%A9%D9%86%D9%88%D9%86%DB%8C-%D8%B5%D8%AF%D9%88%D8%B1-%DA%A9%D8%A7%D8%B1%D8%AA%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C/)
۵. شفیعی، افسانه، ارزیابی اثربخشی کارت بازرگانی و بررسی مکانیزم و بررسی تعیین صلاحیت دارندگان آن، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بی‌تا.
۶. شفیعی، افسانه، آقاجانی، زهرا و حیدری، حسن، بازمهندسی ساختار بازار کارت‌های بازرگانی: ضرورت‌ها و راهکارها، موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، بی‌تا.
۷. فتاحی، پرویز، الزام به داشتن کارت بازرگانی برای ثبت علامت تجاری تفسیر نادرست از قانون است، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، ۱۳۹۴، قابل دسترسی در:
<http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=5995>

۸. فتح الله، مهدی، ضرورت بازمهندسی ساختار کارت‌های بازرگانی، قابل دسترس در:

<http://trindoc.itsr.ir/ProductResanehDetail.aspx?ID=4562>

۹. «معضل کارت بازرگانی»، ماهنامه‌ی کارآفرین، شماره‌ی ۸۰، ۱۳۸۹.

۱۰. موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، کارت‌های بازرگانی و مشکلات مترتب بر کارکردهای آن، بی‌تا.

۱۱. موسسه‌ی مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، سلسله گزارش‌های تحلیلی بخش صنعت، معدن و تجارت «کارت بازرگانی»، تهران: شهریور ۱۳۹۳.

کتاب و مقالات انگلیسی:

1. Importing and Exporting in China: A Guide for Foreign Trading Companies, at: <http://keitercpa.com/wp-content/uploads/2015/07/Importing-and-Exporting-in-China.pdf>.
2. Van den Bossche, Peter, Zdouc, Werner, The Law and Policy of the World Trade Organization, Cambridge, 2013.

سایت‌های فارسی:

1. http://cabinetoffice.ir/files/fa/news/1395/9/13/3837_730.pdf
2. <https://www.iranjib.ir/shownews/23726>
3. <http://www.iribnews.ir/fa/news/1218725>
4. <http://www.isna.ir/news/94040703774>
5. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/782570>
6. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/92307>
7. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/935643>
8. <http://rc.majlis.ir/fa/law/show/115224>
9. <http://r4b.ir/wp-content/uploads/2015/11/ayin-name-1394.05.15.pdf>
10. <http://www.tamin.ir/News/Item/1727/2/1727.html>
11. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1049588/28/01/1395>
12. <http://www.smtnews.ir/trade/domestic-trade/19098>
13. http://tccim.ir/Images/Docs/Bazargani_Hoghooghi_Sodour_94_2.pdf
14. http://tccim.ir/Images/Docs/Bazargani_Haghighi_Sodour_94_2.pdf
15. <http://www.tccim.ir/annboard.aspx?id=1862>

سایت‌های انگلیسی:

1. <https://www.customs.gov.sa/sites/sc/en/sUnitedRulesDetails>
2. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/tfa-nov14_e.htm#art7
3. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/23-lic_e.htm

4. https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/completeacc_e.htm
5. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s342_e.pdf
6. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s345_e.pdf
7. https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s333_e.pdf